

Илка Бирова

КАМЪЧЕТА ОТ ЕДНА МОЗАЙКА

ИЛКА БИРОВА
КАМЪЧЕТА ОТ ЕДНА
МОЗАЙКА

chitanka.info

ВМЕСТО ПРЕДГОВОР

Уважаеми читатели,

Жivotът на всеки човек е уникална шарена мозайка от случки, весели и тъжни мисли, цветни мечти. В тази книга ви предлагам някои камъчета и песъчинки от моята мозайка. Те имат формата на кратки есета и афоризми. Надявам се да прочетете книгата ми с удоволствие, да намерите в нея нещо за себе си и често да се усмивате.

От авторката

ПЕСЪЧИНКИ ОТ ОБЩЕСТВЕНИЯ ДВОР

По делата им ще ги познаете политиците. Не по словата им.

* * *

Жаждата за власт е като алкохола. Ако пийнеш повече, ставаш за смях.

* * *

Добрата дума железни врати към европейските фондове отваря.

* * *

Стана голяма клечка и взе да гази като мечка. Ама ще го гази/сгази? мечка.

* * *

Демокрацията у нас шета като в поговорката: Булка шета — град бие.

* * *

Преди сме били начело, а сега сме на опашката на Европа по жизнен стандарт. Затова сме с подвити опашки.

* * *

Кога ще ги стигнем западноевропейците? Когато започнат да тичат насреща ни.

* * *

Ние хем не си харесваме живота, хем си я караме постарому. Също като в поговорката: Хем боли, хем сърби, хем ми е драго.

* * *

Как най-лесно да си вдигнем самочувствието? — Като ударим по една гроздова.

* * *

Докато някои лапат мухи, други лапат пържоли.

* * *

Мишките кроят планове, а котката ги реализира с тяхно участие и за тяхна сметка.

* * *

Някои политици каквото можаха — направиха. За което не се извиниха.

* * *

Капка по капка — вир става. Лошото е, че от капката вирът преля и ни заля.

* * *

Голям залък хапни. Голямо обещание не давай.

* * *

Колкото по-нависоко се изкачваш, толкова по-отвисоко можеш да паднеш.

* * *

Ако забравиш откъде си тръгнал, няма да стигнеш далече. Ако забравиш накъде си тръгнал, няма да стигнеш никъде.

ГАТАНКИ

Как се назва този, дето е научен да мълчи на високо равнище?

Дипломат

* * *

Как се назва този, дето може много да говори, без да назава нищо?

Литературен критик и изкуствовед

* * *

Как се нарича този, дето говори много, без да прави нищо?

Депутат и политик

ПЕСЪЧИНКИ ОТ ОБЩЕСТВЕНИЯ ДВОР

Ако можеш да видиш малкото в голямото и голямото в малкото — ти си голяма работа.

* * *

От всяко дърво свирка не става, но сянка става.

* * *

Гледай си живота и си свиркай. Докато не те е отsvирил.

* * *

Ако те стяга шапката, купи си по-голяма. И си спомни времето, когато си бил шапка на тояга.

* * *

Малък залък хапни, добра дума кажи — рецепта за дълголетие.

* * *

Често трябва да се отдалечиш от нещо, за да ти стане близко.

* * *

Ако доскучаеш на себе си, за околните със сигурност си станал досаден като муха.

* * *

Къде започва приятелството и любовта? Там, където егото е на свършване.

* * *

Винаги брой пари в банката. Никога не брой пари, дадени за любими хора. Иначе сметките ти никога няма да излязат.

* * *

Акъл море — глава шамандура, все си плува по повърхността.

* * *

Ако не знаеш кога сам да слезеш от сцената с аплодисменти, те свалят оттам с освиркане.

ПОСЛОВИЦИ И ТЕХЕН ПРЕВОД С ДНЕШНА ДАТА

- Ако имаш две ризи, дай едната на близния.
└ Ако имаш две ризи, смъкни трета от гърба на близния.
- Приятел в нужда се познава.
└ За какво са ти приятелите, ако не можеш да ги използваш?
- Който се учи, той ще сполучи.
└ Който цял живот се учи, все чака да сполучи.
- Дума дупка не прави.
└ Дума дупка не прави — ама в ламарината. А в сърцето прави и остава.
- Ако не искаш да бъдеш наковалня, ти трябва да бъдеш чук.
└ Ако не искаш да бъдеш наковалня, стой по-далече от чукове.
- Гладна мечка хоро не играе.
└ Гладна мечка и хоро играе.
- С питане до Цариград се стига.
└ Който много пита, много го лъжат и далече не стига.

* * *

Който пее, зло не мисли. Който пие — хич не мисли.

* * *

Сила дълго не трае. Глупост вечно трае.

* * *

От камък е по-як човекът и от яйце по-слаб. Зависи къде го чукнеш.

* * *

За какво са на кокошката крилата и на човека умът, ако не ги използват?

* * *

Те се гледаха влюбено, но не в очите, а в очилата. Той виждаше себе си, тя — също.

* * *

В живота трябва да си отваряш очите. И понякога да ги затваряш.

* * *

Ако гледаш света през криво огледало, не можеш да вървиш по правия път.

* * *

В плитка вода едра риба не се лови. Трябва да нагазиш надълбоко.

* * *

Знай си цената, за да не ти видят сметката.

* * *

Две глави са повече от една. Ако са пълни.

* * *

Окото лъже често, сърцето — рядко. Следвай сърцето си!

* * *

Всеки знае себе си. И каквото си знае, това си бае.

* * *

Каквото надробиши на другите, после го сърбаш от твоята паница.

* * *

На твоята нива сей разумното, доброто, вечното. Само тая реколта не я мори ни суша, ни киша.

* * *

Ако искаш сериозно да разбереш живота, не се взимай на сериозно, а го приеми като игра.

* * *

Важно е не колко дълго живееш, а колко дълго се чувстваш жив.

**КАМЪЧЕТА, НАМЕРЕНИ ПО ПЪТЯ
КОЙ СЪМ АЗ? КОИ СМЕ НИЕ?**

ПРЕДИ ДА СЕ РОДЯ

Всеки идва на този свят и си отива от него, когато му е определено. И си идва с късмета — добър или лош, а най-често е нещо по средата. Аз съм доволна от моя късмет и не го заменям за по-добър. В такъв случай какво друго му остава на човек, освен да се радва на живота. И когато има време и му дойде тръпката, да пише книги. Нищо че може само той да си ги чете. Важното е, че му доставя удоволствие и така опознава себе си.

Белязана съм с моя късмет още преди да се родя. Благодарна съм на баба Ванга, че тя първа е видяла и подкрепила идването ми на белия свят. Преди години майка разказваше как се е срещнала с голямата пророчица в Петрич. Тогава майка имала проблеми със сърцето и лекарите я съветвали да не ражда второ дете, а тя много искала. Когато подала бучката захар, на която е спала, и попитала какво да направи, баба Ванга казала така: Роди си, роди си, 'баво гяте. Ке говори чужди езици и ке събира хора около него. Това пророчество ме вълнува и днес. Как е могла тази изключителна жена да види мен и бъдещата ми професия, много преди да се родя? Аз наистина работя с чужди езици и около мен, за радост, винаги има много млади хора. А колкото до хубостта ми, тя е безспорен факт, макар че отдавна не съм дете. Така де, обективно погледнато, мога да кажа за себе си само най-хубави неща.

Явно животът на всеки е записан някъде и хора като баба Ванга са могли да разчитат този запис, недостъпен за другите.

Добре е да знаем за хубавите неща, които ще ни се случат. А за лошите да не знаем, за да не губим кураж да се борим с тях, да ги преодоляваме и да продължаваме напред. Баба ми казваше: Това, що е пишено на глава, на камен не оди. С други думи, всичко ни е записано на челата и не можем да избягаме от съдбата си. Но все пак вярвам, че ние не сме просто суhi листенца, които влачи реката на живота, а ако се потрудим, можем да разцъфнем като водни лилии. И да зарадваме някого.

ИМЕ И ФАМИЛИЯ

Имам рядко име и фамилия. Сигурно защото съм рядка птица. Кръстена съм на дядо ми Илия. Като малка децата ми викаха илка-барабилка-костилка-точилка-мотовилка. Бях много добро дете — пълна отличничка с примерно поведение и никакви ядове за родителите. Бях добре възпитана и никога не се заяждах с другите. Обичайните детски лудории не ми бяха интересни. Това обаче дразнеше някои мои съученици и един ден след училище дори бяха запланували да ме натупат с чантите. Не разбрах защо. Добре, че едно момче от класа ме предупреди за това и избягах навреме. Отървах кожата и тогава за първи път си дадох сметка, че и когато си добър, можеш да изядеш пердаха. Или както се казва, няма ненаказано добро. И за да устоиш, трябва да бъдеш твърда костилка.

А колкото до фамилията ми Бирова, често ме питаха: Баща ти бираджия ли е? Като дете се притеснявах от този въпрос и не знаех какво да отговоря. А малко като пораснах и нахитрях, казвах дяволито: Да, имаме бирена фабрика. Което, за съжаление, не беше вярно. Но така затварях някои нахални усти. Хората лесно запомняха фамилията ми, защото е рядка. Радвах се, че не съм една отillionите Иванови, Петрови или Стоянови, а съм по-различна и съм като мене си. Всъщност, всеки си е като него си, дори да има и други хора с неговото име и фамилия. Човекът прави името.

Моята вкусна фамилия ми помага да създавам нови контакти. Някои от тях неустоимо вкусни. Преди години по време на една конференция във Варна се запознах с колегата Цацова и не се стърпях да ѝ направя следното делово предложение: Колега, аз съм Бирова, вие сте Цацова. Предлагам да отидем в ресторента на централния плаж и да си поръчаме бира и цаца. Иначе за какво са ни тия фамилии? В този случай бирата и цацата ни сближиха повече, отколкото общите ни професионални интереси. Разказвахме си случки с нашите имена и се смеехме с глас. Например как един студент се обърнал по грешка към колегата ми с думите: Госпожо Рибова! А тя го погледнала ядосано и тръснато го поправила: Не съм Рибова, а Цацова. Така де, човек трябва

да защитава честта на фамилията си и да обича себе си. Дори и когато не е някоя едра риба, а просто цаца.

КОЙ СЪМ АЗ?

В една книга на Екхарт Тол прочетох следното: Ще намерите мир не като преподреждате обстоятелствата в живота ви, а като осъзнаете кой сте на най-дълбоко равнище... Не можете да намерите себе си в миналото или в бъдещето. Единственото място за това е настоящето.

И сега, както и преди, често се питам: Какъв човек съм и какво искам от живота? Сърцето и егото ми искат да съм здрава, млада и красива, заредена с обич, богата и щастлива. Но разумът знае, че това не може да бъде вечно и в пълна комбинация. Сигурно е така, защото ако нямаме трудности и не се променяме, ще ни бъде скучно и няма да се развиваме. Всеки преминава през изпитания, среща се с тревоги, страхове, болести и разочарования. И няма защо да се мислим за силни и твърди като камъка. Защото сме слаби и крехки като рохки яйца. Иска ми се да бъда мека и последователна като водата в бистър планински поток. Тя дава живот, ромоли и гали душата. Водата с времето изглежда и най-непреклонните и остри камъни. Харесва ми също да бъда топла и красива, като лятното слънце на залез.

Кой съм аз? Просто човек, който иска да обича и да се чувства нужен на някого. И не се взима прекалено на сериозно, даже когато го връхлитат сериозни мисли. А с усмивка ги пуска да отлитат в пространството като цветни детски балони.

ЗАЕДНО В ЛОКВИТЕ

Валеше като из ведро. Светкавици прорязваха небето и гръмотевици разтърсваха панелните блокове. Улиците станаха като реки и ние с Милена смело газехме в тях. Спомних си, че като дете много обичах да шляпам в локвите и завиждах на врабчетата, че могат целите да се къпят в тях. Колко се радвах, когато можех хубаво да се опръскам! Сигурна съм, че нещата в живота трябва да се вършат както трябва. Включително и шляпането в локвите. Сега съм възрастен човек и разумно ги заобикалям. За да не се напръскам. Но този път се случи да ходя под дъжд с едно момиче, моя студентка. Станахме вир-вода, но за нас нямаше значение. Беше ни приятно да усещаме силните дъждовни капки по раменете ни и да търсим дъгата, която се криеше между блоковете. Само след няколко минути от проливния дъжд нямаше и следа. Беше си отишъл неусетно, както неусетно си отиват ден след ден.

Милена се готвеше да стане учителка и аз реших да ѝ разкажа за моята първа учителска година. Спомних си за посещенията ми по домовете на децата и шарените емоции около това. Разказах за циганчето Иван от моя клас, будно и хубаво момче на 12 години. Той не посещаваше редовно училище — беше натрупал доста двойки и неизвинени отсъствия. Аз бях класна и исках да му помогна да учи и да се развива. Но не беше толкова лесно, както си мислех тогава. Отидох на посещение в дома му една зимна вечер, след края на последния час в училище. Момчето се оказа, че живее в мизерна къщичка с кален двор, където имаше кокошки и прасе. Посрещна ме циганин със запретнати ръкави и с брадва в ръка. Бях стресната от картината, но се овладях, като разбрах, че това е бащата на Иван. Казах му коя съм, той ме покани вътре в къщата, пусна ми телевизора и излезе. Така мина известно време и никой не дойде при мен. Започнах да нервничам и понечих да изляза. Бащата ме пресрещна и влезе в стаята. Бях дошла не да гледам телевизора, а да му кажа нещо важно за Иван — че има много отсъствия и че трябва да ходи на училище в събота. Тогава бяхме на 6-дневна учебна и работна седмица. Но

срещнах сърдития поглед на бащата, който отсече: Нема да го пусна да учи в събота, щото ми требва да носим чували до мелницата. Разбрах, че в семейството има 5 деца, Иван беше най-големият и бащата разчиташе на него, за да изхрани толкова много гърла. С каруца превозваха чували брашно от мелницата до къщите на хората от квартала. Затова момчето не идваше на училище в събота.

Дадох си сметка, че освен моята истина, има и друга, тази на Ивановия баща. Помогнах на момчето да завърши годината, но не знам какво е станало после с него, защото напуснах това училище. Исках Иван да излезе от мръсните локви там, където живееше, да има по-добър и чист живот.

Всъщност след дъжд винаги има локви. Те могат да бъдат мръсни и чисти. Зависи дали дъждът е чист и дали пада на чисто място. Хубаво е, когато не се страхуваме да газим в локвите, сами или с някого. Чудесно е, че след бурята винаги се показва слънцето. И ако вдигнем очи нагоре, можем да видим дъгата.

СЛУЧАЙНА СРЕЩА

Много пъти съм чувала, че няма случайни неща. Но се убедих в това, след като преживях неочеквана среща с една непозната. Това се случи в българския културен институт в Братислава, където представях моя книга. Навън гърмеше и валеше като из ведро, но все пак бяха дошли десетина мокри смелчаци, окъпани за празника на книгата ми. Щастлива бях, че дъщеря ми е сред гостите. Повечето от тях бяха непознати — българи, които работят или учат в Словакия, както и двама словашки младежи. Помислих си: защо ли са дошли на това представяне, след като не ме познават? Или може би са дошли случайно, за да се скрият от бурята? Ще им бъде ли интересно или нетърпеливо ще поглеждат през прозореца дали е спрял дъждът, за да си тръгнат?

Вечерта мина хубаво, звучаха топли думи, слушахме Моцарт, пихме шампанско и разговаряхме оживено. Директорката на института реши да ми представи присъстващите. Сред тях беше една руса млада жена на име Мария, инженер по водопроводни съоръжения. Тя спомена, че съвсем от скоро е в Братислава, за да събира материал за дисертацията си. Бях изненадана, че това крехко момиче изследва тежки „мъжки“ въпроси. Младата жена топло ме поздрави за книгата и попита кое е селото, за което пиша в нея. Без нищо да подозирам, отговорих, че се намира близо до Мелник и се казва Враня. Когато чу името, очите ѝ се отвориха широко и тя възклика: Ама, това е моето село! Оказа се, че къщата на нейния дядо се намира точно срещу къщата на моя дядо. Мария не можеше да сдържи въздорга си: Ама как е възможно това? Толкова далече, в чуждата земя да срещнеш човек, който пише за твоето село и прозорците на къщите ви гледат един към друг! А ти дори не познаваш този човек и никога не сте се срещали преди! Прегърнахме се топло, малко след като се бяхме запознали. Хората около нас не можеха да повярват и казваха: Каква случайност само, а! Невероятно!

Сега знам, че това не беше случайна среща. Трябаше да се случи, за да повярвам, че навсякъде можеш да срещнеш близък човек,

който да те подкрепи. Независимо къде си по света и какво правиш. Може би на някакво ниво всички се познаваме, дори когато не знаем за това? Докато не ни го подскаже някоя красива „случайна“ среща.

ОБИЧАЙ СЕБЕ СИ

В Библията пише: Обичай близния си, както обичаш себе си. Аз разбирам това така: всеки трябва да обича себе си и да мисли за своето добруване. В същата степен обаче, трябва да работи и за доброто на другите. Защото всички сме едно цяло.

Още древните елинини са си поставяли една трудно постижима цел — Познай себе си. Още по-трудно е, след като се опознаеш, да се обикнеш. Според мен, можеш да се обичаш само ако изпитваш уважение и отговорност към себе си. Хареса ми едно изказване на Опра Уинфри, че всеки от нас е отговорен за собствения си живот. Никой друг не е и не би могъл да поеме тази отговорност. Нито родителите и близките, нито приятелите и любимите ни хора.

Много често ние прехвърляме нашата отговорност на най-близките ни хора. Упрекваме ги, че са ни потискали или просто не са ни разбирали. И затова се чувстваме ощетени и нещастни. Но това е само нашето безсилие и нежелание да поемем лична отговорност за живота си и да се заобичаме истински. Въпреки трудностите и болежките, които ни спъват.

Всеки води своята битка, търси своята истина и върви по свой път. И по него ние, които можем да виждаме,чуваме и да се движим, в много случаи не ценим даровете на живота, а ги пропиляваме в бездействие и самосъжаление. Сигурно е, че не може да се обича от съжаление, още повече когато става въпрос за теб самия. В такива случаи трябва да си спомним за милионите хора с увреждания по света, които са изпълнени с любов към себе си и се стараят да живеят смислено. Запомнила съм думите на Хельн Келър, глуха и сляпа писателка и хуманистка. Ето каква е нейната житетска философия: Обръщай лице към слънчевата светлина и няма да виждаш сенките. Като слънчогледите.

Сутрин, когато усетя лъчите на слънцето да галят клепачите ми, осъзнавам, че започва нов ден в живота ми и съм благодарна за него. Всеки ден се случва нещо различно и откривам себе си в друга светлина. Опитвам се да правя добри неща. И се уча от слънчогледите.

МАЛКИ И ГОЛЕМИ

Ние, хората, сме малки същества. Имаме нужда от малко храна и вода, малко дрехи и покрив над главата си. А в същото време ни трябва много простор, въздух и свобода. Парадокс в днешния свят е, че постоянно се крием зад високи стени и се зариваме с ненужни вещи, които ни отнемат въздуха и скриват небето от очите ни. Многото придобивки ни дават време, но ограничават свободата ни. Ние страдаме от това и не знаем как да се спасим.

А бабите на село са се отървали от нашите градски неволи. Бях в едно доста отдалечно селце в Пирин и там си поговорих с няколко баби. Разбрах, че им карат хляб веднъж в седмицата. След несгодите на лошия път си помислих, че това място е напълно изоставено и изпитах жал към хорицата в него. Но когато попитах една баба с гумени галоши и престилка как живеят, тя ми отговори с беззъба и блага усмивка: Арно ни е тука, чедо. Садиме си картофки и домати, и ляпче ни докаруват. Слава на Бога, поминуваме. Селската баба не се чувстваше забравена от Всевишния, имаше връзка с него и това ѝ даваше сили. Жениците имаха малко и бяха благодарни за него. Не попитах имат ли деца в градовете, които им помогат с нещо, или бяха съвсем сами. Но по лицата им се четеше спокойствие и благост. Те се бяха научили да не искат много и да живеят с малкото. Не бяха загубили връзка със земята и чистия въздух. Както това се случва с повечето от градските хора.

Не знам защо много от тях в големите градове се мислят за големи и силни. Откъде идва тая заблуда? Вероятно от парите и удобствата, с които са заобиколени. Мислят си, че с тях контролират живота си. Но земетресенията и наводненията, които ни връхлитат често напоследък, са предупреждение, че грешим. Не отдавна за броени часове домовете на много хора останаха под водата, имаше човешки жертви, покъщнината беше унищожена. От трупаното цял живот остана малко или нищо. Държавата дава малки помощи на пострадалите, защото е бедна. Но голяма се оказва солидарността на хората в такива тежки моменти. Преди време доброволци от цялата

страна бесплатно риеха калта от наводнените къщи в Аспарухово и Мизия, помагаха на пострадалите от пожара в Хитрино. И днес много хора изпращат финансови помощи, храна и дрехи на тези, които са в беда.

За мен всички хора са малки и големи. Когато искаме да бъдем полезни и си помагаме, ставаме големи. Нищо, че всъщност сме най-обикновени малки хора.

НАСАМЕ С ПРИРОДАТА

ВИСОКА ЛИ Е ТРЕВАТА?

Обичам да лежа на земята и да гледам как тревичките достигат небето. Това не мога да видя, когато ги тъпча. Явно човек трябва да се изравни с нещо, за да го оцени. Кое колко е високо зависи от това, къде сме ние самите. Земята и небето са отправните ни точки. Когато летим в небето, жадуваме отново да усетим земята. А когато ходим уморени по нея, жадно обръщаме поглед нагоре — там търсим помощ и опора.

От тревата се уча да разбирам високото и ниското и да съм здраво стъпила на земята. Обичам да холя по нея боса и на пръсти. Но знам, че съм дошла някъде отгоре. Сигурно затова ми харесва всеки ден да гледам облаците.

ЗА ДЪРВЕТА И ХОРАТА

Седя в парка и се радвам на дърветата, тревата и польха на вятъра. Те са съвършени и съжителстват в идеална хармония. Без да разрушават и опустошават нещо за тази цел. Не са като нас, хората, които се мислим за „венеца на природата“. Макар че ни е даден божествен разум, ние почти винаги разрушаваме света около нас, за да направим нещо свое. Разравяме земните недра, за да копаем руди и минерали; изсичаме дърветата, за да си правим мебели; унищожаваме животни и растения за храна или просто за удоволствие. В природата няма унищожение заради удоволствие, а само за прехрана или продължаване на рода.

Трябва да се учим от дърветата да бъдем красиви и полезни с всичко: със сянката, с дървесината и с листата си. Но ще поискаме ли да се учим от тези, които считаме за по-нисши от нас?

Харесаха ми думите на моя приятелка, че във века на високите технологии трябва да бъдем като дърветата, но с крила. Да имаме здрави корени и да се грижим за крилата си. Защото като се стремим нагоре, можем по-добре да открием кои сме.

ЗЕМЕТРЕСЕНИЕ

Това е страшно природно бедствие, което никога не може да се предвиди със сигурност и винаги предизвиква страх. Плашим се, защото осъзнаваме колко сме крехки и слаби — за секунди могат да бъдат разрушени домовете ни и да изчезнем от лицето на земята, заедно с цялото ни величие и гордост. Така морските вълни с един замах разрушават пясъчните замъци, които децата старателно и дълго са строили. Това е добър урок, че всичко в човешкия ни свят е тленно. И е нужен голям кураж, за да започнеш да градиш нещо хубаво отново и отново.

Преди време съвсем неочеквано ни разтресе доста силно земетресение. Казаха, че било някъде в Егейско море, но в моя панелен апартамент на петия етаж всичко се люлееше и книгите започнаха да падат от етажерката. По щастлива случайност в този момент на гости ми беше моя съседка, с която си приказвахме сладко за нещата от живота и за децата ни. Когато полилеят видимо се залюля, двете скочихме уплашени, хванахме се за ръце и застанахме под касата на вратата. В такъв момент разбираш, че си безсилен да направиш каквото и да било, освен да се молиш за спасение. Така и направихме. Сърцата ни отмерваха няколко тежки минути, в които очаквахме присъдата си. И после, слава богу, земетръсът спря, просто така изведнъж, както беше започнал. Въздъхнахме с облекчение и благодарност, че сме спасени, че сме живи.

Земетресението ми напомня реакцията на възмутен родител. Той понякога хваща детето си за яката и го раздруска, за да му покаже, че е направило нещо лошо, което не трябва да се повтаря. Така силата над нас ни разтърска от време на време и сякаш строго ни пита: Как живеете? Какво говорите и какво вършите? Защо не проумявате, че от вас самите зависи дали светът ще оцелее? След такова изпитание, макар и за кратко, започваме да живеем по-осъзнато. И усещаме, че всеки е свързан с всичко.

СПАСЕНИ В РИЛА

Тази случка беше отдавна, но споменът за нея още ми държи влага. Тогава бяхме в Рила заедно с мъжа ми и 6-годишния ми син. Искахме детето ни да обикне планината и решихме за 2 дена да прекосим Рила от Белмекен до Рилския манастир. Имахме карта и желание и мислехме, че това е достатъчно. В началото на септември времето беше топло и тихо — само за туризъм. Като истински туристи, и тримата носехме раници и тояги. Малкият Жорко вървеше по стръмните пътеки и се държеше мъжки. Щом стигнахме билото, правехме дълги преходи по 4–5 часа, за да стигнем до следващата хижа. Вървяхме доста, а в кратките почивки лежахме на меката трева и се радвахме на красивата природа. След поредния преход очаквахме да стигнем до подслон, но така и не го открихме. Okaza се, че сме вървели в неправилна посока. Маркировката беше много оскъдна и объркваща. Една от малкото стари табели с надписа на нашата хижа, беше изкривена в обратната посока. Разбрахме това от двама немски туристи, които по-добре от нас познаваха нашите планини и много пъти бяха минавали по тези места. Дали някой злосторник беше извил табелата или по-скоро силният вятър? Иска ми се да вярвам, че виновен е вятърът, защото в планината не ходят лоши хора, а и табелата беше ръждясала и надписът трудно се четеше. Бяхме объркани и разочаровани — налагаше се да вървим обратно още 3–4 часа, за да стигнем до подслон. Силите ни се бяха поизчерпали, но нямахме избор — тръгнахме отново по откритите планински пътеки, постлани с трева и клекове.

Както често става в планината, изведенъж времето се преобрази. Небето се свъси, засвятка се и загърмя, изви се истинска буря. А ние бяхме на голо място и нямаше къде да се скрием. Скоро бяхме мокри до кости, защото вятърът разгръщаше дъждобраните ни и дъждът нишибаше безмилостно. Не знам как малкият ми син издържа това изпитание и не захленчи нито веднъж. Тримата мълчахме и вървяхме. Давахме си кураж един на друг, че скоро ще видим покрива на

спасителната хижа. Но уви, минавахме хълм след хълм, а от нея нямаше и следа.

Вече стана късен следобед, започна да притъмнява, а дъждът не спираше. Бях премръзнала и усещах, че силите ме напускат. Обзе ме отчаяние и ужас при мисълта, че заедно с детето ще загинем, без да намерим подслон. Тогава нещо отвътре ме накара да падна на колене върху подгизналата земя. И през сълзи започнах да се моля на глас: Помилуй ни, Господи! Моля те, спаси детето ни! Не давай да загинем в планината, покажи ни подслон! Сигурно Бог чу молитвата ми, защото само след стотина метра под нас се белна покривът на хижа „Рибни езера“. Бяхме спасени. В хижата имаше дърва и си напалихме огън. Изсушихме се, похапнахме и събрахме сили. Така успяхме живи и здрави да стигнем до Рилския манастир — крайната цел на нашето пътешествие.

Благодарна съм на Рила за урока, който ни даде: винаги да тръгваме към нея добре подгответи и с опитен водач. Планината има могъщ и променлив нрав. Тя е тази, която ни допуска или не до своите прелести. Ние можем да бъдем само нейни гости и никога нейни покорители.

МАГИЯТА НА ПЛАНИНАТА

Обичам да ходя в планината, макар че не съм от най-сериозните планинари, които изкачват върхове. Доволна съм и когато просто вървя по някоя горска пътека и откривам китна полянка или нова красива гледка. От това „батериите“ ми отново се зареждат със здраве, сили и добро настроение. Най-хубаво е да бъдеш в планината с приятели, тогава душата ти пее. Но разбрах, че е хубаво и когато си сам, защото можеш на спокойствие да останеш сам със себе си. В такива мигове усещаш някаква вълшебна сила. Тя струи от дърветата и скалите и те обгръща — помага ти да си върнеш равновесието и да се чувствуаш хармоничен.

Забелязала съм, че хората в планината стават по-добри, по-спокойни и по-отворени един към друг. Приятно е, когато при среща непознати се поздравяват или заедно палят огън в някой заслон, за да се сгреят. Повечето хора в планината общуват истински и добронамерено, дори с непознати. С радост си спомням такива случки.

Една от тях беше на моя рожден ден преди години. Имахме уговорка с приятелки да отидем заедно на Витоша. Беше слънчев пролетен ден. Реших, че няма нищо по-хубаво от това да посрещна празника си на чист въздух, сред напъпили храсти и дървета. На мястото на срещата, освен мен, чакаше непознато момиче. Стояхме известно време една до друга и накрая се заговорихме. Тя чакаше приятеля си, а аз — моите приятелки. Скоро те ми се обадиха, че се е появило нещо непредвидено и няма да дойдат. А приятелят на момичето дойде, макар и след час, защото се беше успал. Какво да се прави: в днешното забързано време се случват такива неща. Важното е да можеш да чакаш и да не губиш надежда.

Младите хора се оказаха много симпатични и веднага намерихме общ език. Пътят ни беше в една и съща посока. Вървяхме заедно и се радвахме на земята, която се пробуждаше. Когато стигнахме горе, се сгряхме в една планинска хижа. Там почерпих моите спътници и всички присъстващи за рождения ми ден. Изпитах непозната дотогава,

радостна тръпка. За първи път споделях празника си с непознати в планината. И нито за миг не се почувствах самотна.

Наскоро отново имах приятна планинска среща. В деня на влюбените двама млади ме попитаха къде е пътеката за Драгалевския манастир. Аз ги поздравих за хубавия празник и им показах посоката. Момчето и момичето ми благодариха със сияйните си усмивки и стана така, че продължихме заедно по заснежения път към храма. Приятно ми беше да виждам любовта помежду им, да си разказваме забавни истории и да се смеем. Всъщност ние почти нищо не знаехме едни за други — бяхме различни хора от различни поколения и срещата ни беше за кратко. Но това нямаше значение, ние открихме общото помежду ни. Бяхме радостни, защото общувахме със сърцата си.

Сигурна съм, че за такива душевни срещи е „виновна“ планината. Това е нейната магия: там не се чувствуваш самoten, дори и да си сам.

ПЯСЪЧЕН ЧАСОВНИК

Денят преминава през мен тихо и на пръсти. Опитвам се да го хвана с ръце и очи, но той ми се изплъзва. Изтича бързо, като пясъка в малък пясъчен часовник.

Реших да преживея осъзнато днешния ден и всичко, което правя в него. За това много ми помогна едно красиво кътче в Пирин, където съм сега. Какво правих днес?

Събудих се рано и се протегнах с усмивка.

Разходих се в гората и пих вода от едно поточе.

Откъснах си малко малини от един чужд двор.

Сготвих си вкусна картофена супа.

Ядох с удоволствие.

Четох интересна книга.

Яdosах се на съседите, че говорят силно и ми пречат да си почивам.

Гледах зеления танц на листата по дърветата. Слушах песента на гората.

Сигурно можех да направя и други неща, но времето и желанието не ми стигнаха за тях. Чувствах се спокойна, че всичко в моя свят е наред. Точно така, както трябва да бъде.

Загледах се в песъчинките под краката ми и осъзнах, че те не са еднакви, а се различават по форма и големина. Някои са красиви и гладки, истински бисерчета, а други са като трънчета — ръбести и бодливи. Така и дните се различават един от друг. Всеки сам решава с какви мисли и дела да ги напълни, какви песъчинки да насипе в своя пясъчен часовник. Сещам се за някои от тях, дето изяждат времето ни.

Лъжем другите или себе си.

Крадем по нещо от другите (време, търпение, пари, малини и т.н.).

Нагрубяваме и не се извиняваме след това.

Обвиняваме и съдим другите, вместо да потърсим нещо добро в тях.

Закъсняваме за срещи.

Не общуваме с близките си.

Говорим прекалено много и не умеем да мълчим.

Лицемерни сме.

Завистливи сме.

Проявяваме злоба.

Ревнуваме любимите си хора, искаме да бъдат само наши.

Възгордяваме се и се мислим за велики. Забравяме, че всички сме мравки в общия мравуняк. Всеки носи своята сламка и изпълнява определената за него роля.

Времето в нашия пясъчен часовник изтича бързо и никога не стига за всичко. Но ние все пак се надяваме, че ще ни стигне за важните неща. Надеждата блещука около нас, като слънцето в малките капки роса. Тя, надеждата, остава и след нас, заедно с песьчинките и росата.

КАТЕРИЧКАТА И ЛУКЧЕТО

Катеричките са диви животни, които живеят в горите и парковете. Доколкото знам, те не подлежат на опитомяване и дресировка. Иначе хората какво ли щяха да ги накарат да правят: може би да се катерят по горящи обръчи или да скачат с вързани за опашките им балони — просто така, за забавление на тези, които ги гледат и чоплят семки. Знам, че циркът е голямо изкуство, но никога не съм харесвала дресурата на диви животни. Слава богу, че засега катеричките са пощадени от това. Понеже хората са навсякъде, особено в големите градове, явно и катеричките са се примирили с човешкото стълпотворение и понякога смело общуват с нас.

Имах една среща с катеричка в Борисовата градина, която ще запомня, защото беше първата ми близка среща с това очарователно диво животно. Седях си на една пейка и видях, че от съседното дърво ме гледа втренчено опашата красавица. Стана ми приятно и започнах да ѝ говоря: Здравей, красавице! Много си хубава, особено опашката ти. Да не си била на фризьор да ти я турират? Катеричката ме слушаше, без да мръдне, а после слезе по дървото и тръгна към мен. Бях очарована, че се приближава, без да се страхува. Може би беше гладна и очакваше да ѝ дам нещо за ядене? Започнах да бъркам по джобовете и чантата си и открих само едно бонбонче лукче. Както си беше с опаковката, го сложих в шепата си, клекнах до пейката и поканих катеричката да го вземе. За мое голямо учудване, тя смело дойде до ръката ми. Бързо взе лукчето и се опита да го изяде, но опаковката и попречи. Катеричката остави бонбона на земята и бързо се покатери на дървото. Сигурно беше разочарована, че и давам храна в опаковка. Реших да опитам отново да дам лукчето без хартийката и повторих ритуала на почерпката. Рунтавелката дойде, помириса бонбона, взе го в лапичките си и бързо го отнесе на дървото. И какво ли си мислеше тогава? Тая лелка ми се вижда добронамерена. Щом ми дава, какво пък — ще взема, нищо че бонбоните не са здравословни като лешниците. Но ще зарадвам с лукчето малките катеричета. Там на

клона, хванала лукчето в лапичките, тя ми помаха с опашка. Приличаше на знак за благодарност.

Такава беше моята първа близка среща с категичка. Мисля си, че контактът ми с дивото животно съвсем не беше див, а напротив — деликатен и цивилизован. Това, за съжаление, често го няма при хората.

ЗНАЦИ ОТГОРЕ

Забелязала съм, че силата, която е над нас, често ни дава знаци и те са за наше добро. Понякога ги виждаме и това ни кара да обмисляме действията си. Но обикновено не им обръщаме внимание и си мислим, че са нещо случайно.

Спомням си една случка с непознато куче. То реши да ни съпровожда по време на разходка в планината, където бяхме с моя приятелка. Увлечени в сладки приказки, се озовахме в гъста гора на непознато място и небето започна да тъмне. Кучето, което дотогава вървеше спокойно до мен, изведнъж започна да се бута в краката ми и да ми пречи да вървя. Ядосах се и се опитах да го прогоня, но то продължаваше да застава на пътя ми. Аз нищо не подозирах, но приятелката ми се оказа по-прозорлива от мен. Тя разбра, че кучето искаше да ни откаже да вървим по непознатата пътека. За да не останем в гората без подслон в бурята. Послушахме нашия опашат приятел и се върнахме обратно до най-близките къщи. Щом видя, че сме в безопасност, кучето някъде изчезна. То като че ли ни беше пратено, за да ни защити от бурята. Добре, че тогава се оказахме разумни, макар че невинаги постъпваме така. Говоря най-вече за себе си.

Много ясен знак отгоре получих преди няколко години в Роженския манастир. Там имах незабравимо преживяване с чудотворната икона на Света Богородица, точно в деня на нейното Рождество. Бяхме в църквата с моя близка и искахме да запалим свещи пред иконата. Тогава тя беше поставена в малък параклис, където нямаше място за много хора. Стояхме там със запалени свещи и всяка се молеше за нещо. По едно време забелязахме, че кандилото над иконата се залюлява — отначало съвсем леко, после по-силно. Нямаше видима причина за това люлееене. Беше горещо, без никакъв вятър, а в малкото пространство на параклиса нямаше нито отворен прозорец, нито вентилатор. Бяхме много развълнувани от това, което ставаше пред очите ни, и нямахме рационално обяснение за него. Беше знак отгоре. Но какъв? Какво искаше да ни каже Божията майка? Дали беше

одобрение за нас или напротив, означаваше предупреждение и осъждане? Няколко минути двете се гледахме изумени, а сърцата ни биеха силно от вълнение. Не видяхме свещеник и не знаехме кого да питаме за случилото се. Отидохме при жената, която продаваше свещи в църквата, и всичко ѝ разказахме. Тя ни успокои, че Богородица и друг път е давала знак за добро на хората. Това беше благословия за нас. Благодарна съм за нея и усещам, че тя ми дава сила и до днес.

СЕМЕЙСТВОТО И ВРЕМЕТО

ЩО Е ТО СЕМЕЙСТВОТО?

Какво е семейството? Според Алекс Хейли то е връзката с нашето минало и мостът към нашето бъдеще. За мен това са корените и подкрепата на близките хора, домът, където се връщам в спомените си. Да бъдеш родител и да имаш семейство днес е голямо изпитание. Защото никак не е лесно да се справиш финансово и морално. Но най-важната човешка роля винаги е била трудна. Мисля си за моите баби, които са родили и отгледали по 6–7 деца, въртяли са къщи и ниви и са могли да изтъкат най-красивите черги на света. Как са успявали?

В днешния свят семейството не е това, което е било преди. В него много често е само един родител или го заместват самоотвержени баби и дядовци, които отглеждат децата на работещите майки. Но не могат да ги заместят. Светът днес, за добро или за лошо, е много динамичен, технологичен и прагматичен. Децата израстват пред телевизионния еcran или гушнали лаптопа, който им пее песничка или разказва приказка. Вместо това да прави мама. Когато децата пораснат, често се оказва, че топлият семеен кошер се е превърнал в гнездо на оси. Те постоянно се жилят взаимно или не могат да си поделят питите с мед, които работливите пчелички преди тях са събрали. В този случай на децата им се иска да избягат по-далеч от „семейната идлия“ и да имат свой отделен живот.

В различните култури има различни модели на семейството. На Запад е естествено след навършване на пълнолетие децата да заживеят самостоятелно. Също така е прието да имаш точни сметки с родителите си и да уговоряш предварително срещите си с тях, както се уговорят деловите срещи. За нас, балканците, това е неприемливо. Готови сме да дундуркаме децата си и техните деца, докато можем да се държим на краката си. И им даваме цялото си време, сили и средства. А защо тогава децата ни често са неблагодарни и неспособни да се справят сами?

Научих, че в арабската култура семейството е на по-голяма почит от отделната личност сама за себе. На арабски на въпроса „Как си?“ се отговаря „Моето семейство е добре“. За нас това звучи странно.

Заштото се мислим за нещо отделно от нашето семейство, за разлика от хората в арабския свят.

И нищо, че културата и времето променят формите и моделите, семейството ще го има винаги. Заштото човек изпитва необходимост да споделя живота си със сродна душа и да се радва на потомство. А майчината ласка и бащиното рамо са най-необходими за децата. Семейството остава топлият извор на любовта, откъдето всички сме тръгнали. Трябва да запазим чист този извор за хората, които идват след нас.

ПИСМО ОТ МАМА

Навън е топла лятна вечер. Щурците свирят най-нежната симфония, а звездите са по-едри и ярки от друг път. Аз съм в старата ни селска къща във Враня, където е родена майка ми. В малката стаичка има стари копринени перденца с дантела, а на стената — малка икона на Света Богородица. През прозорчето се виждат надвисналите гроздове на лозницата, покривите на къщите, а по-нататък сините планински върхове. Спокойно ми е и се връщам назад във времето. Обичам да се ровя в стария долап, да гледам снимки, картички и писма от хора, които вече ги няма. По невнимание щях да изхвърля едно писмо от майка ми, писано набързо с молив до моите баба и дядо. Тогава съм била бебе на 3 месеца и досега са минали толкова много години. Препрочитам писмото много пъти. И времето сякаш спира. Текстът е простиčък. Майка пише за сестра ми и мен, за това как растем и от какво боледуваме. Но първо се интересува как е здравето на родителите и преживява болестите на баба ми. В писмото има такива редове:

Майко, ти не се ядосвай за нищо. Гледай да оздравееш. Не се преуморявай с работа, работата няма край, затова я работи по-спокойно.

Мили ми родители, за много здраве ви изпращам малко халва и една кутийка риба. Целуваме ви и ви пожелаваме дълъг живот.

Люлея Илка и пиша, затова е грозно написано и с молив.

Докато ме е люляла и писала, майка е мислила за важните неща в живота: здравето на близките, вниманието и грижата за тях, добрата дума и обичта. Не е забравила дори за халвата и рибата, които е изпратила по наша роднина. В писмото майка е поставила себе си на последно място, след децата и любимия мъж. Както правят истинските

майки. И макар че според нея е грозно написано, за мен това е най-красивото писмо, което имам от майка ми. Нямаше да си простя, ако го бях изхвърлила. Може би на всеки се случва във водовъртежа на дните да изгуби истински бисери? И след много години да открие безценно имане. Като писмото от мама.

ТИ НА КОЛКО ГОДИНИ СИ?

Като дете приемах много сериозно този въпрос и отговарях с математическа точност, за да изглеждам по-голяма: Аз съм на пет и половина, вече съм на шест и пет дена, след два месеца ще навърша седем. Всяко дете прави така и бърза да порасне, защото иска да бъде силно и свободно като възрастните, които правят, каквото си поискат. Детето не знае, че възрастните не са нито толкова силни, нито толкова свободни.

Когато пораснем, започваме да си правим график на времето: за четири години да завърша образование, до 1 година да си намеря хубава работа, до 5 години да стана шеф и т.н. Но сметките ни често се объркват, ние рядко ставаме шефове, а годините хвърчат, без да усетим. Като погледнем порасналите ни деца, разбираме, че и ние сме пораснали — на години и на килограми. А още ни се иска да носим къси поли и тесни панталони, да ходим на рокконцерти и купони. Често по-възрастните от нас мърморят: На колко години си, за да правиш това или онova? Не ти отива на годините! Годините са като неудобен официален костюм, който те стяга и искаш да го свалиш, за да си обуеш удобните окъсани дънки, но не е разрешено. Какво да се прави? Продължаваме да крачим напред с официалния костюм.

Докато се обърнем, сме станали на 50, не усещаме и вече сме ударили 60, докато мигнем, сме вече на 70 и едва след като се усетим на 80, започваме като малките деца да увеличаваме годините си. Може би така си мислим, че ще ни зачитат повече. Но народът ни е казал: не питай старило, а патило. Така че почит към старостта е нужна, но невинаги опитът и умът са свързани с нея. Можеш да ги придобиеш още докато си млад. Особено в днешния забързан живот. Казано накратко, животът е много кратък. Дядо ми Ильо казваше, че той е като да влезеш през една врата и да излезеш през друга.

Спомням си една весела случка за отношението ни към възрастта. Дъщеря ми беше малка и отидохме на гости на моя приятелка — красива и достолепна дама, която навършваше 70. Детето попита рожденияцата: Лельо Кръстина, ти на колко години си? Тя

отговори с достойнство: На 70, моето момиче. Детето реши да направи комплимент и каза: Ами, така като те гледам, не ти давам повече от 69. Ние, възрастните, избухнахме в смях, а дъщеря ми беше смутена от тази реакция. После ѝ обясних, че когато искаш да направиш комплимент, трябва да съмкнеш поне 10 години. Тогава си помислих: колко са лицемерни възрастните и колко честни са децата.

Макар че дамите на моята възраст обикновено крият годините си и се представят със снимки от гимназията, аз не съм от тях. Колкото и да са годините ми, мои са си и си ги обичам. Възрастта не е порок, а наше имане, което сме натрупали от срещи и раздели, радости и тревоги. Това имане не го крия, но и не го давам на никого.

Ако сега ме попитат за годините ми, отговарям така: През последните 30 все се чувствам като на 25. Не знам докога ще е така. Сигурно е от възрастта.

РОЖДЕН ДЕН

Днес е слънчев есенен ден, един от топлите дни на „циганското лято“, които много обичам. Слънцето грее и топли гърба и душата. Днес дъщеря ми има рожден ден и се чувствам специално. Искам да й пожелая най-хубавите неща. Опитвам се да ги подредя в главата си. Първо, разбира се, да бъде жива и здрава! Защото само така човек има най-голям шанс да постигне всичко в живота и да му се радва. Порасналото ми момиче е в чудните години на младостта, когато всичко е интересно и човек учи най-активно и осъзнато. Затова й пожелавам да учи успешно и с удоволствие. И да знае, че човек се учи, докато е жив, и е жив дотогава, докато продължава да се учи. Пожелавам ѝ да прави това, което обича, и то по най-добрая начин!

За всеки е важно да има истински приятели, близки и любими хора. Без тях животът ни е немислим. Мило дете, пожелавам ти такива приятели и близки и такава любов, които топлят сърцето и дават криле! Като твой близък човек, аз се старая да го правя. Благодаря ти, че винаги намираш време и нежна дума да ме стоплиш и окуражаваш във всичко! Май вече си разменихме ролите? Аз все по-рядко давам съвети и все повече слушам и се уча от вас, младите. Такъв е животът и той е прекрасен!

Ти ми каза, че за теб рожденият ден е един обикновен ден. Защото няма какво толкова да честваме това, че оставяваме с още една година. Някъде бях чела, че такова мнение имат и аборигените в едно австралийско племе. Те празнуват не когато човек се е родил, а когато някой от племето е направил нещо добро за другите. Мисля си, че и те, и ние имаме право да празнуваме. Защото е благословен денят, когато сме родени на тази земя. А сме родени, за да вършим добри неща за себе си и за другите.

Наскоро научих, че и при нас, европейците, рожденият ден се празнува различно. Оказва се, че при австрийците е прието близките да черпят рожденника, а не той тях, както е у нас. Спомням си твоя разказ за един празник в ресторант. Ти си поръчала нещо скъпо и си била спокойна, че рожденникът ще плати, а в края на вечерта се

оказало, че това е задължение на гостите. Какво да се прави? Така е в живота — всеки си плаща сметките. И трябва да се спазват културните традиции! Важното е да има купон. А който има рожден ден, да му мисли! Или по-добре да не му мисли много, а да купонясва!

Честит рожден ден, мило дете! Пожелавам ти да имаш от всички хубави неща в живота по много и благородно сърце — да раздаваш щедро от тях на другите, но да не забравяш за себе си! Така наистина ще бъдеш щастлива.

НОСТАЛГИЯ ПО МАЗНАТА БАНИЧКА

Баничката с боза си остава класическа нашенска комбинация. Като дете много обичах да си купувам банички и да пия боза. Това беше лесно, защото на първия етаж в нашата къща имаше сладкарница и там се продаваха много вкусни неща: банички, тулумби, пасти и плезири. Любовта към баничките предадох и на децата ми. Сега те живеят в чужбина и там имат всякакви изкушения, в това число и кулинарни. Но нямат нашенските банички със сирене. И усещам, че понякога изпитватnostalgia по тях, а може би не само по тях.

Винаги, когато си дойдат в София, си поръчват да им купя банички със сирене от кварталната баничарница. Спомням си как се вълнуващедъщеря ми при първото си завръщане преди няколко години. Радваше се на дупките и боклуците по улиците, на старите тролеи, които с тръсък преминаваха край нас и вдигаха облаци прах. Каза ми, че във Виена всичко е много красиво, но се е изморила от лъскавите улици, реда и чистотата навсякъде. Беше ѝ домъчняло за нашенска обстановка и вкусна храна. И затова още с кацането на летището ми поръчва: Мамо, моля те да ми вземеш една мазна баничка. Много ми се е дояло нещо вкусно.

Да си призная, аз самата вече не ям банички като преди. Сигурно защото не изпитвамnostalgia, а си стоя вкъщи. Но ми е мъчно, че децата не могат често да си ги хапват, а само когато си дойдат. Такава е цената на техния избор. Дупки по улиците и вкусни банички или улици без дупки, но и без банички.

Макар че най-добре е да си имаме хем равни улици, хем вкусни банички. Но, както се казва, няма пълно щастие. И засега тук си оставаме — с баничките.

САМИ ИЛИ САМОТНИ?

В живота винаги идва момент, когато оставаме сами. Докато сме във вихъра на събитията и около нас има много хора, мечтаем да сме сами и да имаме време и място само за нас. А когато това време дойде, често сме объркани и не знаем какво да правим с него. Всеки от нас преживява раздели и тогава се чувства самотен и тъжен: губим родителите и приятелите си, любимите хора не ни разбират или са далече, а понякога ни напускат, защото тръгват по свой път. Децата рано или късно отлитат от семейното гнездо и в него дълго се чувстваме самотни и ненужни.

Но в един момент ни озарява мисълта, че самотата е хубава нова земя, която ни се дава да открием. И няма място за самосъжаление, а точно обратното — това е знак за добър обрат в нашия път. Когато сме сами, имаме шанса да се срещнем със себе си и разбираме, че почти не се познаваме. Можем да правим това, което обичаме, а преди не сме имали време за него. Казано накратко, плуваме спокойно, накъдето си искаем. И сме свободни. Прекрасно е усещането, че принадлежиши на себе си!

Сега съм сама, но не се чувствам самотна. Знам, че има хора, които ме обичат и се радват да ме видят и чуят. Наскоро по телефона ми се обади едно любимо звънливо гласче. Беше дъщеря ми: каза ми, че е отишла с приятели на екскурзия и е видяла красива дъга. Много се зарадвах на това обаждане, макар че прекъсна по средата. Разбрах, че не съм самотна, щом детето ми от хиляда километра иска да сподели с мен цяла дъга. И аз наистина я видях, сякаш бяхме заедно.

Същата вечер погледнах към Луната и си помислих: тя изглежда тъжна и самотна, а понякога се усмихва. Дали е доволна, че е спътница на Земята и отразява светлината на Сънцето? Или е истински самотна в небесната шир? Това само тя си знае.

КАТО ПЕПЕРУДИТЕ

Имам мил спомен от едно красиво сватбено тържество. На белите покривки, върху салфетки с формата на ветрило, бяха кацнали малки пеперуди — червени, сини, жълти, зелени, розови. Всеки гост с усмивка взе за спомен по една от тях.

Хубави моменти като този ми помагат да открия общото между пеперудите и хората. И едните, и другите се различават по цвет, форма, големина, възраст, характер и среда на обитаване. Но общото е поголямо от различията помежду им — всички те имат нужда от слънце, простор и обич. Човешкият живот е кратък и шарен — като полет на цветна пеперуда. Моите деца вече полетяха по свой собствен път. Пожелах им да бъдат свободни и радостни като пеперудите — свободни от предразсъдъци и страхове и радостни от споделена обич и нежност. Казах им също, че колкото и далеч да сме един от друг в пространството и времето, винаги в сърцето съм с тях и с тези, които обичат.

Да си майка — значи да родиш гъсеничка и от нея да отгледаш пеперуда. А когато тя отлети от теб, да се чувстваш щастлива, че детето пеперуда е станало толкова красиво и може без теб да лети свободно по широкия свят. Тогава усещаш, че си добра майка. И макар че с времето цветовете на крилата ти избледняват и прашецът им опадва, ти продължаваш да летиш до края. И не спираш да сънуваш дъхави поляни с цъфнали полски цветя.

Разноцветните пеперуди са като душите на добрите хора, живели преди. Така те отново искат да бъдат с нас, да зарадват очите ни и да покажат колко крехки и красиви души носим. Когато прелитат край нас, те сякаш ни напомнят да се радваме на краткия ни земен полет с човешки тела.

Такава е моята „пеперудена“ философия.

ДЕТСКИ СВЯТ

ШАРЕН ДЕТСКИ СПОМЕН

Детските спомени винаги имат цвят и звук, мириз и вкус. За мен много от тях са свързани с баба и дядо на село. Бях от щастливите градски деца, които си имат село и там по цяло лято могат да играят на воля. Най-много обичах да се люлея на люлка на чардака. И да си пея, особено ако съм сама вкъщи. Това беше моето златно време. В двора листата на лозниците и смокините правеха зелен тунел и там можех да си лежа на сянка, колкото си искам.

През лятото, за Илинден и Света Богородица, дядо Ильо събираще децата и внуките в селската ни къща. За такива празници баба Севда постилаше нови шарени черги, които беше изтъкала. И старата къща грейваше. Постоянно идвалаха различни хора — познати и непознати. Не знам как ставаше така, но за всички се намираше място и всеки се чувстваше добре дошъл.

Спомням си как дядо ми водеше внуките си на събора в съседното село. Ние с нетърпение чакахме да ни натовари на дървената каручка. Теглеше я красивата кобилка Мица. И сега чувам радостното ѝ цвilenе, преди да тръгне на път. Каручката не беше обикновена — имаше гюрук, като файтон. Отвътре беше застлана със сено, а отгоре — метнати шарени черги. За да е красиво и меко на пътниците. На събора дядо Ильо купуваше на всички внуци вкусни лакомства — розов и бял захарен памук, жълта лимонада и червени захарни петлета на клечка. Още ни купуваше маймуни на ластици. Те имаха дълги меки опашки и подскачаха в ръцете ни нагоре-надолу. Беше много забавно. Жега, сергии, гълчка, песни, хора и веселие. Мил ми е детският спомен за тия селски събори.

Днес животът е друг. Децата ми пораснаха и аз покрай тях. Но нямам каручка с гюрук. Все пак ми се иска бъдещите ми внуци да имат с мен поне един истински шарен детски спомен.

СРЕЩА С ЛЪВ

Човек не се среща всеки ден с истински лъв, особено ако живее в цивилизацията. Освен, разбира се, в зоологическата градина. Имам ярък детски спомен за една среща с лъв. Била съм сигурно на 4–5 години. Помня, че татко ни заведе със сестра ми в зоопарка. Бяхме облечени с най-новите си рокли — найлонови, бели на червени точки, с буфан ръкави — последен писък на детската мода тогава. Чувствах се щастлива, защото бях с хубава рокля в зоопарка. А там, освен животните, имаше сладолед и захарен памук. Какво повече му трябва на едно дете? Ще призная, че татко много ни угаждаше. Купуваше ни всичко, което поискаме, макар че бяхме добри деца и не искахме много. Освен това, ни даваше голяма свобода и простор за действие.

Така беше и тогава в зоопарка. Омазана със сладолед, обикалях и разглеждах клетките на различни животни. Най-силно ме привлече клетката на лъва. Времето беше топло и той се излежаваше блажено, като от време на време удряше с опашка по земята, за да прогони досадните мухи. Стоях пред клетката като омагьосана, дори силната миризма не успя да ме прогони. Царствена грива, горда осанка, сила и красота! Гледах лъва и поисках да му дам от моя захарен памук. Опитах се да набутам клечката през решетките. В следващия миг си спомням как лъвът вдигна крак и ме заля силна топла струя, която едва не ме събори на земята. Бях объркана, като видях, че новата ми рокля е пожълтяла и се разплаках. Татко разбра какво се е случило, засмя се, а после ме изми на чешмата. Каза ми да не стоя близо до лъва и да не го дразня. За мен това беше първи, макар и неосъзнат урок, че всяко живо същество има нужда от лично пространство, което трябва да се уважава. В противен случай последиците са непредвидими. От тогава спазвам дистанция, особено с лъвовете.

След тази случка се чувствам щастливо белязана от царя на животните, с което малко хора могат да се похвалят. Народът ни казва за някого против уроци: „Да го посерат кокошките“. А колко повече е

да те припикае лъв! Това си е рядък и голям късмет! Сигурна съм, че след тази среща съм имунизирана против всякакви уроци и злини.

ГЪЛЪБЪТ И КОТКАТА

Един приятел ми разказа, че обича гълъбите и е научил много от тях. Помислих си, че става дума за изключителната им вярност един към друг. Но той имаше предвид нещо друго, за което аз не знаех.

В къщата, където живеел като дете, имало 28 гълъба и той ги гледал по цял ден. Сред тях имало един чисто бял красавец с наперена осанка и дружелюбен нрав. Момчето много го обикнало и станали приятели. Но не за дълго. Защото в къщата живеела и котка. През деня стопаните отваряли клетката на птиците, за да могат да летят свободно. След няколко часа те сами се прибириали „вкъщи“. Били свикнали да правят това, защото знаели, че там имат храна и защита.

Един път, когато гълъбите долетели обратно, котката стояла наблизо и ги наблюдавала много внимателно. Докато вратата на гълъбарника останала отворена, котката с два скока връхлетяла вътре и се насочила към белия гълъб. Той усетил, че животът му е в опасност, но вместо бързо да излети през вратата, от страх свил крилете си и затворил очи. В следващия миг котката му прегризала врата. После бързо го отнесла нанякъде и оставила след себе си кървави следи. Момчето се развикало, но било далече и не могло да спаси приятеля си. Било много натъжено и запомнило тази случка за цял живот.

Та точно този гълъб беше дал на моя приятел важен урок: да гледаш на нещата от живота без страх, да не си затваряш очите пред опасностите, а смело да действаш. И винаги да помниш, че щом ти е дадено да летиш, ти можеш да се спасиш от тези, които те нападат, но не могат да летят.

Да бъдеш смел гълъб или да не бъдеш — това е въпросът. А котки винаги ще има.

ДИНЕН ЕКСПЕРТ

Много обичам плодовете и особено динята. Като бях дете, на село дядо ми имаше бостан с дини и често водеше внуките си там да помагаме в събирането на реколтата. Спомням си как откъсваше някоя зряла и топла от слънцето дinya, разцепваше я на коляното си на парчета и даваше на всеки по едно да си го гризе. Много сладки и сочни бяха тия дини. Сокът течеше по бузите и ръцете ни и беше толкова вкусно.

Спомням си също как от обикновен любител на дини постепенно се превърнах в динен експерт. Началото беше поставено, когато бях на около 4 години — този случай е един от първите ми съзнателни спомени. Действието се развиваше на пазара „Римската стена“ в София. Там в края на лятото стоварваха цяла планина от дини за продан. Докато татко избираше дини за вкъщи, аз ги разглеждах с интерес и ми се прииска да поиграя с тях — много ми приличаха на топки. Взех една и я ударих в земята. Но уви — тя не отскочи, а се пукна! Реших, че е дефектна. Взех втора и я треснах по-силно. Но и този път, вместо да отскочи, тя се сцепи на големи парчета. Не помня колко още дини станаха обект на моя изследователски интерес. В един момент се уплаших от резултата и очаквах, че татко ще ми се скара. Като видя какво съм направила, той ми обясни, че динята не е топка и не отскача, а се яде и е много вкусна. Гледах как хората избират дините, как ги погалват и почукват по кората. Прииска ми се и аз да правя така и да ги познавам. С времето се научих и, според мен, станах добър динен експерт.

Разбрах, че две и повече дини под една мишница не можеш да носиш — трябва да ги метнеш на гръб и да имаш яка гърбина. Често се случва някоя от тях да изпадне, но така поне ти става по-леко. Сега почти винаги избирам само зрели и сладки дини. Рядко греша. Но не мога да кажа същото по отношение на хората. Случвало ми се е да ми подложат динена кора, без дори да предполагам, а разбирам за това след време. Не се научих да познавам хората, особено тези, на които в главите им са динените кори. Пък и не искам да разширявам чак

толкова много експертните си умения. Стига ми, че познавам кои дини са зрели. И ако има наблизо животни, давам на тях динените кори. Никога не ги хвърлям на пътя, за да не се подхлъзне някой и за да бъде чисто.

ДЕТСКИЯТ ЕЗИК

Детският език е очарователен и безценен. Той показва чистата природа на децата, неизкушена от суетния свят на възрастните. Възрастният език е много богат и интересен, но е пълен с парадокси и неясности, които децата не разбират. Запомнила съм някои интересни случки за детския език. Например с дъщеря ми, когато беше на 9 години. Веднъж казах за неин съученик, че е одрал кожата на баща си. Дени беше ужасена: Лелее, не го е срам! Детето беше приело думите ми буквально. Обясних какво значи този израз и тя веднага се успокои. Когато Жорко беше на 6, ходеше на английска забавачка и учеше буквите. Един ден ми каза: Мамо, изучих го английския. Днеска взехме последната буква. Можеш да ме отписваш. Малкият ми син тогава не знаеше, че езикът не свършва с последната буква, а започва след това и се учи цял живот. Преди време един израз на двегодишния Юли ме накара да се смея с глас. Майка му поръча да извика асансьора, детето се приближи до вратата му и се провикна: Асансьоре, ела-ела! Така де, нали трябва да го викне. Много скоро Юли разбра, че противно на здравата детска логика, да викаш асансьора значи само да натиснеш едно копче.

Децата наистина са много наблюдателни и логични. Това личи и в езика им. На въпроса „Какво правят тракторът и багерът?“ двегодишният Жорко отговаряше категорично: Трактора трактори. Багера багери. Най-важните неща, за които говорят децата, се случват тук и сега и те самите най-често са в центъра на събитията. Обикновено децата не обичат да се оплакват, както правим ние, възрастните, а умеят да се радват и забавляват. И винаги се отнасят отговорно към това, което правят. А, както знаем, най-важната работа на децата е да играят. В играта те опознават света повече, отколкото в скучните уроци. Запомнила съм един израз на 7-годишния Митко, който в първи клас се възмущава от учителката си и казва на баща си: Тая пък госпожа ни дава толкова много домашни да пишем! Тя не знае ли аз колко много имам да играя?

Истинско съкровище е детският език. Децата са най-големите ни учители по чистота, честност и отговорност. Както в думите, така и в делата.

ДЕТСКИ МЕЧТИ

Мечтите са нещо много важно в живота на всеки. Казват, че си толкова голям, колкото са големи мечтите ти. Обикновено имаш големи мечти, когато си още много малък на години. А после често ги загърбваш и с времето ги заместваш с по-малки и по-малки. И накрая става така, че заживяваш без мечти, само с грижи за бита. Това е тъжно и не го пожелавам на никого. Не трябва да предаваме детските си мечти! Най-добре е те да се събудват напълно или поне част от тях. Пожелавам го на всеки! Например малкият Вельо мечтае да бъде изобретател на летящи коли, които няма да замърсяват природата. Това дете постоянно се интересува от колите и знае много за тях. Вярвам, че един ден ще събудне мечтата си и ще бъде доволен от себе си, защото е успял да направи нещо полезно.

Понякога детските мечти са странны и неизпълними. От гледна точка на възрастните, разбира се. Като малка мечтаех да стана боклукчийка, защото ми харесваше как се веят косите на боклукчиите, когато минаваше техният камион по малката ни улица. В моите детскни очи те изглеждаха толкова свободни и доволни от работата си. И изобщо не забелязвах мръсните им лица и дрехи. Също така си спомням, че много обичах да удрям с лъжици по масата, сякаш свирех на ударни инструменти. Когато ме питаха каква искам да стана, отговарях — тъпанарка. Мислех си, че така се нарича момиче, което свири на тъпан. Като по-голяма мечтаех да стана актриса, защото ми харесваше да играя на сцена.

И макар че нито една от моите детскни мечти не се събудна изцяло, си мисля, че все пак съм успяла да осъществя поне част от тях. Боклука вкъщи го изхвърлям през ден и това не ми е неприятно, все пак преди имах такава професионална насоченост. В много случаи се чувствам тъпанарка, когато не мога да отстоявам позициите си или премълчавам незаслужени обиди. А колкото до сцената, мисля, че я имам, когато застана пред моите студенти. Старая се да бъда артистка в това, което правя, за да не доскучавам на себе си и на другите. Така животът ми е по-интересен.

Аз не предадох моите детски мечти, а просто ги обединих и станаха 3 в 1. А вие какво направихте с вашите мечти?

ДЕЦА НА ТЕХНОЛОГИИТЕ

Живеем в страхотно време и светът днес изглежда много малък. Като топка, цялата омотана от паяжина. Всеки, включен в нея, може да си поиграе. Чудесно е да бъдеш информиран и постоянно да имаш връзка с другите хора по света. Но е много зле, ако се оплетеш като муха в паяжината. Защото ставаш муха без глава. От това никой не е застрахован. Но то по-трудно се случва, ако си имал хубаво детство и си научил някои неща.

Миналото лято в Пирин случайно се срещнах с едни много технологични деца. Бяхме тръгнали на разходка с Милена и нейния малък син Юли. Вървяхме спокойно по пясъчен горски път. Като истински планинари, всеки имаше на гърба си раница, а в ръката — тояга. Юли поиска да ходи бос и ние му разрешихме. Така му беше полеко и можеше да усети земята под краката си. Прашен от главата до петите, той тичаше радостен като козленце по пътя. По едно време ни настигнаха група туристи — баба, дядо и двете им внучета — Ема и Майкъл, на 8 и 10 години. Веднага щом се поздравихме, усетих, че децата говорят български с акцент, явно живееха в чужбина. Попитах ги:

- Откъде сте, деца?
- От Бронкс, — ми отговори Майкъл. — Мама и татко са на работа, ето фото. — Баба и дядо са от Сандански и сега сме на гости.
- Харесва ли ви тук? — продължих да питам.
- Да, хубаво е. Има вкусни домати и смокини в градината на баба, — каза Ема.

Докато вървяхме и говорехме, децата държаха в ръце електронни устройства с широки екрани и бяха вперили погледи в тях. Беше странно, че са тръгнали на излет сред природата, а изобщо не поглеждат към нея. Вървяхме заедно нагоре и аз се опитвах да завържа разговор. Започнах да им давам гатанки. Първата беше: Шарена тояга през полето бяга. Казах я бавно, дума по дума, и показах с ръка движението на змията. Отговорът беше труден за четиригодишния Юли, а Майкъл каза, че не знае какво значи думата тояга. Тогава

показах тази, на която се подпирах, и помогнах на децата да намерят отговора. После заедно отгатнахме още няколко гатанки. Майкъл и Ема за малко поглеждаха към мен, а през останалото време зяпаха в екраните си, въпреки забележките на бабата и дядото. По едно време малкият Юли не издържа, застана пред Майкъл и му каза с категоричен тон:

— Мишо, „не“ на технологиите, „да“ на природата!

Аз се изумих — това го казваше дете на 4 години. Майка му поясни, че е фраза от популярен детски филм. Но тя беше казана толкова на място, че направо останах без думи.

Много скоро стигнахме до широка поляна и си направихме чудесен пикник. Ядохме сирене, хляб и сладки домати от бабината градина. Майкъл и Ема снимаха храната и цялата ни компания, за да я покажат на родителите си в Ню Йорк. По едно време Майкъл поиска да се събие бос, но не му разрешиха и той спокойно прие забраната. Повечето наши деца в такава ситуация щяха да мрънкат и да се тръшкат. Но тези деца бяха научени на ред и дисциплина. И все пак нещо в картинаката ми липсваше. Къде бяха детската спонтанност и желанието за лудории? Майкъл и Ема сякаш се бяха сраснали с електронните си устройства и не се бяха научили да играят, освен на компютърни игри.

След като похапнахме сладко, дядото предложи на децата да поиграят на криеница. И понеже се чудеха какво да правят, той им показа играта. Беше голямо тичане по широката поляна и криене зад високите борове. От чистия въздух бузите на играчите се зачервиха, а очите им светеха от радост. Това беше истинска игра и децата много я харесаха. За нея айпадите не бяха нужни.

Ех, дано днешните деца не забравят как се играе на криеница — ама не виртуална, а истинска!

КРИВИТЕ ОГЛЕДАЛА

Като дете ми беше много интересно да ходя на Кривите огледала в Борисовата градина. Това беше един кръгъл павилион, в който имаше различни огледала, и всичките криви. Влизаш през тесен коридор и се озоваваш в зала със стъклен под. Виждаш изображението си в много огледала и не можеш да се познаеш: на едното си дебел като бъчва, на другото — тънък като върлина, а на третото се виждаш двоен и троен, все едно че си на три ракии. Спомням си как в тази зала всички се смееха с глас. Дали защото всеки си знае що за стока е и е доволен да го признае пред себе си, като се посмее насаме с Кривите огледала? Или просто защото човек има нужда да се забавлява, а това става, когато изкриви реалността? Да си призная, не съм виждала на друго място толкова много хора, които се смеят на себе си. Забелязала съм, че е лесно да се присмееш на другите, но е много трудно да се смееш на самия себе си. Само в огледалната зала това беше лесно и приятно преживяване за всеки. Сигурно затова от детското ми остана усещането за нещо приказно и магично в кривите образи.

Разбира се, всеки предпочита да се види в правото, нормалното огледало. И обича да се наслаждава на собствения си лик. Но когато остареем и се сбръчкаме, започваме да не харесваме никакви огледала. Защото те предателски показват и най-малките бръчки и подутини по лицата ни. Предпочитаме да се гледаме в огледалото без очила, за да не виждаме някои досадни подробности. С други думи, когато остареем и правите огледала за нас стават криви. Не може да ни се угоди!

Жалко, че огледалната зала днес я няма и хората около мен вече по-рядко се смеят с глас. А имаме нужда от време на време да се поглеждаме в кривото огледало, за да разберем какви сме.

ЖИВ ЛИ Е ОГЪНЯТ?

Младият учител Красимир ми разказа за разговора си с един първокласник. Реших да го кръстя Любомир, защото е любознателен и умен, каквито са повечето от днешните деца. Разговаряли за това кое е живо и кое не. Детето изразило собствено мнение по въпроса и настоявало, че огънят е жив. Учителят се отнесъл с уважение към детската гледна точка и в същото време се опитал с аргументи да докаже противното.

— Любомире, огънят не е жив, защото не се храни.
— Господине, ами въглищата и дървата? Те са му храната.
— Виж сега, огънят не отделя вещества, както отделят живите организми.

— Ами, нали отделя пепел и сажди?
— Огънят не се размножава, както правят живите същества.
— Ама нали огънят се увеличава много бързо, ако не е в печка или в огнище?

Младият учител нямал повече разумни аргументи в полза на своята гледна точка. Тогава ненадейно му помогнало едно момиченце от същия клас. То чуло разговора и казало:

— Виж, Любо, огънят не може да обича и затова не е жив.
— Аа, добре тогава, така е, той наистина не е като другите живи неща.

Красимир беше искрено развлнуван от този случай, запомних го и аз.

Сега вече не съм толкова сигурна кои са живите и неживите неща около нас.

И се питам колко живи сме ние самите.

ЗА ПРОСТИТЕ И СЛОЖНИТЕ НЕЩА

Сигурно ви се е случвало да се питате кое е просто и кое е сложно. По себе си знам, че отговорът не идва веднага и се променя с времето.

Докато сме деца, гледаме на света чисто и просто и вярваме на очите си. Когато станем възрастни, слагаме тъмни или розови очила, защото така са ни учили или така е модерно. Нищо че очилата ни пречат да виждаме реалността такава, каквато е. А тя непрестанно се променя, като въздуха, който дишаме. Уж живеем в свободен свят, а робуваме на предразсъдъци и страхове. Сложно нещо е да се освободим от тях. Но ако поискаме да го направим, значи порастваме.

Когато сме големи, много често забравяме за някои прости и важни неща — да се усмихваме, да бъдем естествени и добронамерени, да мислим просто и логично, като децата. Запомнила съм една логическа задача, която ми дадоха преди време. Аз не успях веднага да я решавам, а деца на 6 години го бяха направили. Задачата е следната: По един мост върви човек, облечен в широки черни дрехи. Когато стига до вас, човекът казва: Ти си мое дете, но аз не съм твой баща. Пита се кой е този човек? Верният отговор е майката, но аз се сетих за него след известно време. Първата ми реакция беше, че това е образът на времето или смъртта, които човек среща по пътя си. Не ми дойде веднага най-простият и логичен отговор, а се опитвах да правя асоциативни връзки с това, което знам, и така само усложнявах нещата. Какво да се прави? Такава е участта на повечето възрастни — сами си усложняваме живота, вместо да виждаме простите неща в него и да им се радваме.

Но все пак има изключения и в това отношение. Попадна ми един забавен случай от живота на Христофор Колумб, за който разказва Ян Коменски в книгата си „Велика дидактика“. Съвременниците на Колумб му завиждали за откриването на Америка. На едно угощение го нападнали с насмешки, че е открил случайно другото полукълбо, а не благодарение на уменията си, и че то е можело да бъде открито от всеки друг човек. Тогава Колумб дал на събеседниците си следната проста задача: Как може кокоше яйце да

бъде поставено на върха си, без да се подпира? След като всички напразно се опитвали да сторят това, Колумб леко чукнал яйцето в чинията и след това го поставил изправено. Всички се засмели и казали, че и те могат да направят същото. А Колумб им отговорил: Можете, защото видяхте как става. Защо никой не го направи преди мене?

Днес всеки знае кой е открил Америка. Ако някой случайно не знае, чично Гугъл веднага ще му каже. С новите технологии е просто да откриеш информация за всичко, което те заобикаля. Сложно е да намериш „онова нещо“, което ти трябва да откриеш. И да не се страхуваш да бъдеш пръв.

ЗА НЕВЪЗМОЖНИТЕ И ВЪЗМОЖНИТЕ НЕЩА

По улицата вървяха млада жена и малко момче с колело. Неволно чух техния разговор:

— Мамо, Кажи ми има ли невъзможни неща?

— Няма такива, моето момче. Всичко е възможно.

— Ама не е точно така. Не можеш просто ей така да полетиш, без нищо.

Последва дълга пауза и майката отговори:

— Да, така е. Повечето хора не могат, но някои все пак се научават.

Малкият философ продължаваше да разсъждава на глас и да търси истината.

— Не можеш с прости обувки да надбягаш някой с колело.

Тогава майката реши да предизвика сина си:

— Я да видим! Старт! — и двамата се втурнаха да се надпреварват. След трийсетина метра, на финала, младата жена се оказа първа.

— Видя ли, че е възможно! — извика радостно тя. — И обувките ми не са вълшебни, а най-обикновени.

Гледах тази мила сцена и си помислих: Кога стават възможни невъзможните неща? Продължих мислено да беседвам със себе си:

Въпрос: Невъзможно е да си останем деца. В противен случай сме инфантилни.

Отговор: Да, но можем да си запазим детското любопитство към света.

Въпрос: Невъзможно е времето да се върне назад.

Отговор: Да, но е възможно да се връща често към хубавите моменти. А лошите — да позволиш на вята да ги издуха. Така се върви по-леко напред.

Въпрос: Невъзможно е да не грешиш.

Отговор: Да, така е. Но е възможно да простиш на себе си и на другите.

Въпрос: Невъзможно е да запазиш приятелството и любовта завинаги.

Отговор: Възможно е, ако: пребориш егото си, не нараняваш другите и се учиш да обичаш.

Въпрос: Как можеш да се научиш да обичаш?

Отговор: Трябва само да поискаш и да не се страхуваш. Дори понякога да бъдеш наранен, това си струва. Защото сърцето е най-пълно, когато го отвориш за другите.

ПЪТУВАНЕ НАВЪТРЕ

ВЪЗПИТАНИЕ И УЧЕНЕ

Винаги ми е харесвало да уча. Ролята на ученичка ми харесва и днес, нищо че съм побеляла. За някого това сигурно звучи инфантилно, но за мен нещата стоят другояче. Животът ми е интересен, когато научавам нещо ново: нови думи, нов език, нова песен, когато срещам нови хора, опознавам нови места, хапвам нещо различно. В такива моменти се чувствам отличничка, истински „зубър“, който попива жадно всичко ново. И винаги ми се иска да го споделям с другите: приятелите, близките, дори непознатите. Слава богу, работата ми е такава, че споделям опита си с младите хора и постоянно се уча от тях. Така продължавам да се чувствам ученичка.

Да възпитаваш и да учиш, е трудна работа. Тя е нещо повече от усвояването на знания, умения и норми на общуване. Това е изкуство на очовечаването. Учителят Дънов казва, че образованието в най-широк смисъл на думата е процес на въплъщаване благородни мисли и добри желания в живота на человека. Целта на образованието е да се оформят личности, обичащи свободата и живеещи в нея. Самата дума възпитание означава храна (питание) за ума и душата с нещо възвишено, затова е (въз)питание.

Според Нийл Доналд Уолш смисълът на думата обучение, възпитание не е да вкараш, а да извлечеш. Истинското, правилното обучение е извлечане от съзнанието на ученика на онова, което вече е там. Учителят знае, че то вече е там и затова няма нужда да го поставя, или вкарва вътре. Учителят се стреми само да подтикне ученика да забележи, че то вече е там. Да обучаваш някого, значи да му помогнеш не да научи нещо, а да си го спомни. Цялото учене е припомняне. Всички уроци са възстановени спомени. Не е възможно да научиш някого на нещо ново, защото няма какво ново да се научи. Всичко, което някога е било, и всичко, което някога ще бъде, е сега, точно сега.

Харесва ми идеята, че във всеки човек е заложена енергия и познание, които могат да се развиат, ако се създаде подходяща среда. За нашето израстване са важни както успехът, така и неуспехът. В този смисъл всеки опит е успех и всяко усилие постига победа рано или

късно. Казано накратко, цял живот ходим на училище. Учим лесни и трудни уроци и постоянно си сменяме ролите на учител и ученик. Понякога сме отличници, а понякога двойкари. И в повечето случаи си отиваме ненаучени. Но все пак, докато сме живи, има надежда нещо да променим.

БЪРЗАЙ БАВНО!

Хората в древността са били мъдри и са казали: Бързай бавно! Не знам дали защото тогава не са бързали толкова много, както ние днес? Или защото са разбрали, че животът е много кратък и няма за къде да бързаш? Вместо да препускаш в галоп, по-добре е да осмисляш крачките по пътя.

Има неща, за които трябва да бързаш и не търпят отлагане. Много от тях са свързани с нуждите на тялото ни. Бързаме да отидем на топло, когато ни е студено, или да намерим храна, ако червата ни къркорят неумолимо. Това са нещата от живота, които не можем да пренебрегваме.

Но има и други неща, които не са за бавене. Например не трябва да се бавим да пораснем. Макар че така е много удобно: тате носи, мама меси и ни дундуркат до пенсия. Редно е навреме да поемем отговорността за живота си. И всеки ден да бързаме да казваме добри думи на любимите ни хора, а не само когато имат годишнина. Защото ако много се забавим, можем да ги изгубим, без да сме им казвали колко много значат за нас. В работата си също не трябва да се бавим, а да работим здраво и да напредваме, защото някой бързак може да ни изпревари и да заеме мястото ни. Макар че за всички има място под слънцето — и за флегмите, и за бързациите.

Днешното време е много забързано. Но има неща, за които и днес не трябва да се бърза. Например, когато се храниш. Народът ни от векове е открил удоволствието на бавното пиене на ракийка и замезване със салатка. Не си падам по днешните заведения за бързо хранене, където, застанал на един крак, си мислиш, че ядеш нещо. Не е полезно нито за стомаха, нито за краката. Предпочитам спокойно да изям една ябълка или филийка с шарена сол на някоя пейка. Да погледам дървото наблизо и да послушам птичките. Макар и за малко, по време на обедната почивка. А най-вече това става по време на лятната почивка. Тогава не бива да бързаш заникъде! Наслаждавай се бавно на морето, планината... или бурканите със сладко, което вариш!

Също така препоръчвам да не бързаш, когато си с любим човек. Всеки иска да получи време, специално отделено за него, особено хората, които обичаме. Не трябва да прекъсваме тези сладки мигове заради телефонен звън за неотложна бизнес среща. Това е груба грешка, която ни струва по-скъпо, отколкото печалбата от успешна сделка.

Така че много прави са били древните да бързат бавно — значи умно. Тяхната житетска философия е актуална и днес — както се казва, 2 в 1. Мисля си, че древните не са бързали, когато са правили Партенона в Атина или античния театър в Епидавър. Защото са останали и до днес и ни изумяват с величието си. А ние какво правим? Бързаме да правим еднодневки, които имат кратък срок на годност и когато рухнат, ги заменяме с други такива. За да стимулираме потреблението. Напредваме като охлюви и все изоставаме от другите страни. Като цяло тук си я караем бавно, яваш-яваш. Само от време на време се засилваме като задно колело, без сами да можем да спрем, когато трябва. И след такова стремглаво бързане в различни посоки често се оказваме... в изходната точка.

Времето сега лети с шеметна скорост и не ни чака. Как да бързаме бавно и то в правилната посока? Трябва да му намерим цаката. Иначе няма да стигнем далече, а най-много — до под кривата круша.

ПРИКАЗКА ЗА УМНАТА КОКОШКА

Обичам приказките от дете. С времето все повече откривам дълбокия им смисъл и силата да свързват нещата в живота. Уж са простички на вид, а крият толкова много мъдрост. За да я усетиш, ти трябват ум и сърце. Наскоро две мои студентки ми помогнаха да открия красотата на руската приказка за „Червената кокошка“. Съдържанието е просто и кратко:

Имало едно време един дядо и една баба. Имали си те една червена кокошчица. Снесла кокошката едно яйце — не обикновено, а златно. Дядото удрял-удрял, не можал да го счупи, бабата удряла-удряла — и тя не можала да го счупи. Дотичала мишката, махнала с опашчица, яйцето паднало и се счупило. Дядото заплакал, бабата заплакала, а кокошката закудкудякала: Не плачи, дядо, не плачи, бабо! Аз ще ви снеса друго яйце — не златно, а обикновено.

Момичетата отлично представиха приказката пред първокласници, при това на руски език, макар че децата насекоро бяха започнали да го изучават. Милена сама беше измайсторила красиви кукли на конци. Те помогнаха на децата да разберат действията на героите и да изпитат истинско удоволствие. Това беше един незабравим урок. След като свърши, ние с Милена и Неда оживено говорихме за загадката, която крие приказката, за смисъла на обикновеното и златното яйце.

По-късно на един форум имах изказане за драматизацията в обучението и дадох пример с приказката за „Червената кокошка“. Един руски колега подкрепи позицията ми и сподели нещо лично. Той често разказвал тази приказка на малкия си син. Детето не можело да разбере и все питало: Защо дядото и бабата плачат? Нали са искали да счупят яйцето? След години момчето станало физик-изследовател и защитило дисертация върху устойчивостта на материалите. Бащата предположи, че мисълта за счупеното златно яйце е вдъхновила сина му да изследва твърдостта на материята.

Да си призная, до днес все още не съм разгадала смисъла на тази приказка. Но поне разбрах, че въпреки израза „глупава като кокошка“,

все пак има и умна червена кокошка. Тя снася за хората както обикновени, така и златни яйца.

ОТИ ДА СЕ КОСИМ, КАТО ЧЕ МИ МИНЕ?

С годините все повече ценя народната мъдрост. Тя наистина дава сили на човека и му помага да живее по-леко. Разбрах, че каквото и да те сполети, то с времето отминава. Прав е шоптът, дето е рекъл: Оти да се косим, като че ми мине? По-умно е да не се ядосваш, а да се радваш на това, което имаш. Дори и когато нямаш много или нямаш нищо. Ето как разбирам аз шопската житейска философия:

Ако си гладен, не се притеснявай. Това е полезно за здравето и духа ти. Народът го е казал: Сит търбух за просвета глух. Гладът лекува и изчиства тялото и душата. Стига, разбира се, да е от време на време, защото, ако е постоянен, може, вместо да те изчисти, да те очисти.

Ако си самотен, не се тревожи. Няма кой да ти лази по нервите и да ти прави график на времето. Ти си решаваш какво да правиш. И ако ти е кеф, сам си лазиш по нервите. Защото каквото сам си направиши, никой друг не може да ти направи. И вместо да се свиваш в единия ъгъл на леглото и да си слагаш тапи в ушите, за да не чуваш „любимото“ хъркане, можеш да си лежиш на спалнята по диагонал.

Ако те обидят, не се ядосвай, а пусни лошите думи по вятъра. Че иначе за какво духа по цял ден, ако не да издухва от главите ни лошите мисли? Ако обидиш някого, бързай да му се извиниш. И вместо да се косите и двамата, по-добре си подайте ръце. А още по-добре е да изпиете заедно по една ракия за помирение.

Ако си правиш планове, но не можеш да ги осъществиши, не страдай много. Значи не са били дадени за теб, а за някой друг. Защото човек предполага, но само Господ разполага.

Ако нямаш образование, немаш ядове. Прост човек — няма проблеми. Ако все пак те влече да учиш, не се бой, пак немаш ядове. У нас сега, който не е поискал, той не е завършил висше. А някои си купуват диплома. Да си я имат за самочувствие и да си я сложат в рамка.

Ако имаш деца, ти си късметлия. Има кого да оставиш с или без наследство, има кой да те помни с лошо или с добро. Има кой от време

на време да открехва вратата, за да те види дали мърдаш, когато останеш. Или да те настани в хубав старчески дом, където можеш отново да срещнеш любовта на живота си и да ти поникнат нови зъби.

Ако нямаш деца, не се коси. Може да се живее добре и без деца. Те са си един голям разход на пари и нерви, който си спестил. Пък и няма кой да ти досажда да му гледаш децата, когато на теб ти се иска да си гледаш градинката или сериалите.

Ако си беден, не се бой. Господ няма да те остави да умреш от глад. Пък и все нещо ще измислиш да преживяваш. Народът ни е казал: Сиромах човек — жив дявол. Най-малкото можеш да обереш някоя чужда круша и да заситиш глада. Но ако те хванат, трябва бързо да си обираш крушите. Иначе ще ядеш само пердах.

Ако си богат, блазе ти. Ще си имаш всичко, което ти трябва и което не ти трябва. И ще се чудиш как да го овардиш от крадци и завистници. Казват, че богатите също плачат, но ти не плачи много, а повече си гледай кефа. Защото утре можеш да фалираш или да те оберат и да станеш беден. А всеки знае, че е по-добре да си богат и здрав, отколкото беден и болен.

Ако си болен, има два варианта: да оздравееш или да си заминеш. Най-полезно е да вярваш, че бързо ще оздравееш, защото иначе лекарствата са много скъпи и вредни за здравето, ако трябва дълго да ги пиеш. Ако случайно те отнесе оная с косата, пак не е за ядосване, защото веднъж се мре. Пък и казват, че там горе няма ядове и болежки, а само мир и блаженство. Ама преди това трябва да си ги заслужиш, като си изядеш това, дето сам си надробил.

Та много е прав шопът, дето вика: Оти да се косим, като че ми мине? А то, като си помислиш, всичко минава.

УСПЕХ В ЖИВОТА

Успехът в живота е нещо важно. Това пожелаваме най-често: здраве и успех в учението и в работата. Да си успял е престижно в днешния свят. Като се замисля какво е успех, първо ми идва на ум следното: да се реализираш в професията и в обществото, да бъдеш високо оценен и добре платен, да си доволен от постигнатото. Но всичко това е толкова относително! Много от истински успелите хора — гении в науката и изкуството — цял живот са изпитвали неудовлетворение от постигнатото, не са били оценени от съвременниците си или са живели в мизерия. Успехът в горния смисъл е идвал при тях не приживе, а едва след смъртта им.

Времето, в което живеем, неизбежно слага отпечатък върху представата за успех. Като дете знаех, че успешните ученици са отличниците и се стремях винаги да бъда една от тях. Но тогава не знаех, че е по-важно да бъдеш отличник в живота, а за това не са достатъчни само шестиците в училище. В годините на социализма беше престижно да бъдеш челник или ударник. Тези думи означаваха образцов работник в завод, който изпълнява петилетния производствен план за четири години. Когато бях в първи клас, нашата учителка ни обясни, че ударникът е много работлив човек, който успява да свърши по-добре работата си от другите. Спомням си как имахме задача да напишем изречение с думата ударник и аз много се затрудних. А моят съученик Иван напористо вдигаше ръка и с гордост прочете: Моят баща е философ ударник. Той нас скоро беше защитил дисертация по философия в Университета. Затова Иван го беше определил като истински ударник.

Преди беше хубаво, че в заводите имаше алеи на ударниците и там стояха портретите на тези, които работят честно и ефективно. За да бъдат пример за другите. Днес няма алеи на челниците, няма и заводи. Медиите говорят предимно за престъпници и измамници. Така, вместо да опазят обществото от тях, ги правят герои на деня. И човек се пита кои днес са успелите хора?

Днес за успеха в живота е много важно да имаш добра кариера. Това означава да се издигаш в професионалната сфера, да имаш авторитет сред колегите, да бъдеш кариерист. Преди двайсетина години тази дума се употребяваше негативно за човек, който е много напорист и тъпче другите, за да се издигне в служебната йерархия, дори и с непочтени средства. Днес е модерно и престижно да бъдеш кариерист. Под това се разбира да си инициативен, пробивен и успешен в работата си. Обратното на неудачника. Който може и да е добър в професията, но не е напорист и затова не го забелязват.

Странно нещо е успехът. Не знаеш кога идва и кога си отива. Тъкмо си мислиш, че си го хванал здраво, и той вземе, че излети от ръцете ти. Уж шефът те харесва, а пък повишава не твоята заплата, а на колегата и ти оставаш с пръст в уста. А често се случва да останеш и без работа. Но ако тя не ти е била по сърце, не се ядосвай! Това си е чиста проба успех. Ако си упорит, ще намериш нещо по-добро. Дори и когато имаш хубава работа и си успял в нея, идва момент да си тръгнеш и да освободиш място за други след теб. Трябва да го направиш, когато все още си във форма, за да те запомнят с добро. А не да слезеш от сцената, когато вече си станал за смях.

Успехът в живота е такъв, какъвто си го представяш. Народът казва за работата, че не е заек да избяга. Аз пък мисля, че успехът е точно като заек. Трябва да го храниш и отглеждаш с честен труд и отговорност, разумни амбиции и благородни цели. Иначе заекът успешно ще ти избяга.

БОГАТИТЕ ХОРА

Богатите хора могат да си купуват много хубави неща: скъпи къщи и коли, луксозни яхти и дори... цели острови. Така е правел гръцкият милиардер Аристотел Онасис, един от най-богатите хора в света. Видях неговите зелени острови сред лазурното Йонийско море по време на туристическа разходка. Гледах ги и си мислех: Какъв е бил този човек и как е живял? Дали се е чувствал свободен с многото си пари или повече е бил заробен от тях? Защо му е трябвало да си купува острови? Може би, за да избяга от светската суета и да се скрие сред дивата природа?

Започнах да чета за Онасис и открих интересни негови мисли. Той е смятал, че трябва да се ръководим от новите възможности, а не от печалбата. Големият магнат е разбрал, че от един момент нататък парите са без значение. За него те са преставали да бъдат самоцел. Интересна му е била играта за постигане на определена цел. Това ме накара да се питам: Можем ли да наречем богати тези, които трупат богатства заради самите тях, без да си поставят други цели? А бедни ли са онези, които имат цели, но цял живот не успяват да ги осъществят, най-често заради липсата на средства?

Онасис е мислел, че успяват тези, които избират една посока и я следват неотклонно. Аз продължавам да се питам: А какво става, ако разберем, че посоката ни е грешна? Или че има много верни посоки за нас? Как да изберем най-вярната? Според мен най-често сърцето ни я подсказва. Трябва само да повярваме в късмета си и да действаме. Пък да става каквото ще и... да ставаме богати, колкото — толкова.

Повечето богати хора са силни личности, те успяват да превъзмогнат всякакви изпитания. Според Онасис в най-мрачните моменти трябва само да се фокусираме, за да видим светлината. А тя винаги е около нас.

Заможните хора имат силно влияние в обществото. Те успяват да накарат другите да виждат нещата в живота такива, каквито ги виждат те. И така се превръщат в еталон за стил и начин на живот. Добре е ако стилът е изискан и красив, но ако е див и парвенюшки?

Да си богат и отвън, и отвътре е много трудна задача. Богатите хора често се оказват бедни духом, а сред бедните се срещат духовни богаташи. Крехко е равновесието в човешкия ни свят. Харесват ми думите на пророка Йоан Златоуст, че е богат този, който няма нищо излишно. Всеки сам определя какво е излишно за него.

Колкото до мен, трябва да призная, че досега не съм станала богата. Сигурно защото все още има излишни неща в мен и около мен. Но се опитвам да се освободя от тях. Например осъзнах, че не ми трябва да си купувам острови. Предпочитам да пътувам до тях и да им се наслаждавам в компанията на добри приятели и любими хора. Така ми е добре и се чувствам свободна. Може би повече, отколкото е бил Онасис?

ПРИЯТЕЛИ

Да имаш приятели е голяма благодат. Най-нешастен е този, който няма поне един приятел. Приятелите са сродни души, с които се чувствува спокоен и радостен. С тях можеш всичко да си кажеш. Дори и дълго да не сте се виждали или да живеете на различни континенти. Когато в София се срещаме с Гери или Мими, а те от доста години живеят в Щатите и Канада, ни трябват двайсетина минути, за да си кажем как е всяка от нас. И все едно че до вчера сме били заедно. Времето и разстоянието не са пречка за истинското приятелство. За него има хубави пословици във всички езици. Руснаците казват имай 100 приятели, а не 100 рубли, според англичаните птиците с еднакви пера летят заедно, а ние знаем, че приятел в нужда се познава. Някой зевзек беше определил приятелите като хора, които ни познават добре, и въпреки това продължават да ни обичат. Това е самата истина. И макар че всички по рождение сме цветя, всеки има моменти, в които не е цвете за мирисане. А приятелите и тогава ни прощават.

Истинските приятели винаги ни дават и никога не ни отнемат нещо. С изключение на болката, тъгата и скуката. От приятелките ми съм научила много интересни неща за изкуството, източната философия, камъните, народната медицина, кулинарните рецепти и какво ли още не. Харесва ми, че си отделяме безценни мигове само за нас, имаме си наше време. Тогава споделяме къде сме били, какво ни е зарадвало и натъжило. В такива моменти сърцето и умът ми стават сякаш по-големи и имам чувството, че живея по-пълно. Когато сме заедно, не усещам, че минават часове, тогава времето спира.

Да бъдеш приятел не е лесна работа: трябват ти такт, търпение и много обич. Неща, за които имаме все по-малко време в днешния забързан свят. И затова все повече хора живеят самотно, без приятели и любими хора. Обсебени от работата, хобито и от самите себе си.

Аз съм от късметлиите, дето си имат приятели още от детските години и до ден-днешен. Един от първите ми спомени за това е, когато се учех да карам летни кънки. Бяхме в училищния двор заедно с моя приятелка. Тя караше отлично и аз исках да бъда като нея. Решихме да

се спуснем по едно нанадолнище и Любка предложи да ме хване за ръка. Тогава и казах: Ама така може да те повлека и ще паднем и двете. По-добре да опитам сама, ти ме чакай долу. А тя ми отговори без колебание: Дай ръка, по-добре да паднем двете заедно, така ще ни боли по-малко. Тогава разбрах, че имам истинска приятелка. Ние се държахме за ръце и не паднахме. После животът ни раздели, но тази случка остана в паметта ми. Още тогава разбрах, че когато приятелите се подкрепят, и да паднат, ги боли по-малко. А когато са весели, радостта им е двойна.

До днес съм запазила приятелство с няколко човека, на които знам, че мога да се опра — и за хубаво, и за лошо. Това чувство ми е скъпо и ми дава много сили. Обичам, когато пътуваме заедно до непознати места и се радваме на нови неща. Така с приятелките ми открихме „Топилата“ във Велинград. Това е едно живописно място, където извират топли минерални извори и има гъол с лечебна кал. Киснахме се в него като биволици: целите — в кал, а на сърцата ни — леко и хубаво. Защото бяхме сред природата и бяхме заедно. Не давам тоя приятелски гъол и за най-лъскавото джакузи, в което се чувствам самотна. Освен, разбира се, ако не съм там с моите добри приятели.

ЗАКЛЮЧЕНИ ПОРТИ

В нашите села има много изоставени къщи и заключени порти. Тъжно ми става, като си помисля, че някога там е кипял живот, щъкали са деца и се е чувала гълъчка. Днес на село живеят малко млади семейства — не е лесно да обработваш земята и да се препитаваш от земеделие. Повечето хора са се установили в големите градове и се връщат на село от време на време — да се заредят с нови сили. Така правя и аз.

Понякога самите ние ставаме заключени порти. Чувстваме се така, когато изгубим доверието и близостта на някой близък човек. Години наред си отварял широко сърцето си за някого, споделял си живота си с него и в един миг настъпва обрат. Това най-често се случва, като не си мерим думите и не уважаваме личното пространство на другия, а го мислим за свое. Когато се разочароваш от близък човек, се чувствуваш ограбен, дори и след като простиши. После се затваряш в себе си — като порта, заключена с катинар. За него другият човек вече няма ключ. Макар че, ако поискаме, винаги можем да счупим всеки катинар. Нужно е само да сме деликатни един към друг и да не се нараняваме, пришпорени от егото си.

Днес повечето хора и на село, и в града се заключват с катинари и решетки. Защото не искат да бъдат ограбени — Къщите и душите им. Но всеки знае, че много по-добре се живее без катинари.

КАВАЛЕРИ, КЪДЕ СТЕ?

Кавалерството днес е на изчезване. Не е като през миналите векове. Тогава кавалерите са отивали на дуел, за да защитят честта на любимата си, или са се сражавали с вятырни мелници за своята Дулсинея. Днес всички много бързат и са уморени от куп задължения. В това препускане хората почти забравят, че все пак са родени като мъже или жени. Носят дрехи унисекс, ползват козметика унисекс и често половинете си сменят ролите, а понякога хората съзнателно сменят пола си. Какво да се прави — свободен свят! Жените отдавна работят в много мъжки професии и поемат отговорност наравно със силния пол. Но все пак ние виждаме света по различен начин и имаме свои специфични потребности. Една от тях е кавалерството.

Казвам това, защото съм жена. На всяка от нас, макар и да не си го признава, ако е феминистка, ѝ се иска да се чувства дама и да усеща кавалерско отношение към себе си: и на пътя, и в магазина, и в дома си. Жената си остава жена, дори и когато става въпрос, да речем, за жена-багеристка. Тя винаги очаква „мъжкият“ багер да ѝ даде път или поне да би бил с клаксона, че я е забелязал. Жената очаква да бъде ухажвана и харесвана. Това е така, защото тя ражда живота и е отговорна за него, а в същото време е по-слаба и крехка физически. Затова очаква кавалерски жестове. Но днес в бита ни те са станали екзотична рядкост.

Наскоро в трамвая се качи една жена в чаровна възраст, която трудно стоеше на краката си, а нямаше свободни места.

Аз станах и ѝ предложих моето. Тя благодари и отказа, защото скоро слизаше. Но добави с усмивка: Ако бяха станали някои от седналите мъже, щях да ги снимам за спомен, като отличници. Спомних си, че в детството ми в училище окачваха снимките на най-добрите ученици, като пример за подражание. В тази връзка се сещам за един хубав виц. В трамвая една жена се оглежда за свободни места и пити на висок глас: Тук няма ли кавалери? Един от седящите мъже ѝ отговаря: Кавалери има, но места няма.

Да бъдеш кавалер не е толкова трудно. Трябва само да си научен и да поискаш да бъдеш такъв: да направиш път, да отстъпиш място, да целунеш ръка на някоя жена, за да се почувства тя истинска дама. Това не ти коства нищо, а струва много. Защото прави живота ни по-красив.

Както вече казах, кавалерите днес са много дефицитни. И се нуждаят от специален закон за закрила, а също от нашите стимули и висока оценка. За да не изчезнат съвсем като човешки вид. Това е така сигурно защото и дамите не се срещат на всяка крачка. Когато една дама срещне своя кавалер, това е истинско чудо и повод за голяма радост. Дали те са заедно само временно или ще останат така до края — един Господ знае. Жivotът е кратък и променлив и в него най-постоянно присъстват временните неща. Тогава как да им се радваме, ако са хубави?!

10 ЛЮБОВНИ ЗАПОВЕДИ

Много светли умове и пламенни сърца през вековете са описвали и възпявали любовта. Но тя си остава красива и неразгадана загадка. Искаме я, търсим я, очакваме я с надежда цял живот. Понякога любовното пиле каца на рамото ни и чурулика нещо за някого. Но ние не го разбираме и то отлита. Може би иска да ни каже подходящ ли е този човек за нас или не? Или ако сме намерили своята „половинка“, иска да ни посъветва как да запазим връзката си? При мен пиленцето кацна няколко пъти, но аз не го чух. Последния път ми каза тези 10 любовни заповеди и аз ги запомних:

- 1) Обичай и уважавай любимия човек, както обичаш и уважаваш себе си! Да обичаш означава да действаш за доброто на някого и да поемаш отговорност за него.
- 2) Не лъжи партньора си! Спазвай дадената дума! Иначе губиш доверието му.
- 3) Споделяй с любимия човек време, внимание, проблеми, тъга и радост! Любовта е изкуство на споделянето. Не се страхувай да бъдеш открит и да споделяш!
- 4) Доверявай се безрезервно на партньора си! Това изключва проявите на ревност или желанието да го обсебваш.
- 5) Търси общото между теб и твоя партньор! Уважавай различията между вас!
- 6) Поддържай не хаотичен, „от време на време“, а постоянен контакт с любимия човек! Във връзката е важно да можеш да разчиташ на другия.
- 7) Прекарвайте заедно голяма част от свободното си време! Споделяйте празниците и ваканциите! Използвайте всяка възможност да се радвате заедно на живота!
- 8) Стремете се към разнообразие във връзката си! Откривайте заедно нови места и събития, излизайте често сред природата, общувайте с други хора!
- 9) Правете си често приятни изненади! Дори и да са дребни, важна е идеята и мисълта за другия.

10) Бъдете винаги нежни един към друг! Казвайте и правете това, което носи радост на любимия човек! Избягвайте думи и постъпки, които го натъжават!

Ако дори само една от тези „заповеди“ системно се нарушава от единия или от двамата, връзката рано или късно престава да съществува. Тя е жива, когато и двамата работят за нея. Да имаш или да нямаш здрава любовна връзка — това е въпросът. Всеки е свободен да направи своя избор. Това ми каза пиленцето... и отлетя.

ПРОСЯК С БЪДЕЩЕ

Веднъж на улицата ме спря непознато момче. Попита ме дали предлагам работа и каза, че е много гладен. Помоли ме да му дам пари за хляб. Аз бързах за автогарата, защото ми предстоеше пътуване. В първия момент го помислих за един от наркоманите, които търсят пари за храна, а после ги дават за дрога и алкохол. Мислех да откажа и да отмина. Но в следващия момент реших, че ще му дам малко пари за хляб. Извадих 2 лева, сложих ги в шепата му и казах: Вместо да просиш, по-добре си намери работа. А той ми отговори: Всеки ден търся и не мога да намеря. Живея с братята ми на улицата. Преди бяхме в дом. Понечих да попитам няма ли никакви близки, но въпросът заседна в гърлото ми. Момчето изглеждаше на 17–18 години, имаше хубаво бяло лице и светли очи, които ме гледаха с очакване. Докато търсех да извадя пари, момчето ми каза още нещо за себе си. Може би за да събуди щедростта ми, или защото просто искаше да си поприказва с някого. Думите му бяха: Аз искам да стана баща. Но преди това да си намеря работа, за да не ходят гладни децата ми. От сърце пожелах на момчето да се сбъдне мечтата му и тръгнах бързо към автогарата.

През последните години често срещам гладни и просещи хора. Разбрах, че много от тях избират този начин на живот и спекулират с човешкото състрадание. Затова вече рядко давам милостиня. Предпочитам да купя баничка или парче пица на някое гладно дете, което стои до павилиона със закуски. Но, за съжаление, знам, че не мога да нахраня всички гладни деца.

Срещата с момчето-просяк ме накара да се замисля: колко е страшно да си малък и да бъдеш на улицата, без дом, семейство и работа. Тогава сигурно се чувствуваш изгубен и незабележим за другите, като прашинка на улицата. Но ако въпреки това искаш да бъдеш добър баща и да работиш за децата си, значи не си просто уличен плъх — ти си човек и имаш бъдеще. Дори понякога да си в ролята на просяк.

ВТОРА УПОТРЕБА

Живеем в разцвета на втората употреба. Навсякъде в градовете има големи и малки магазини с табели „second hand“ и там винаги има много наши сънародници. Търсят нещо по-евтино да се облекат, за да изглеждат прилично. И на мен ми се е случвало да си взимам по някое яке или блуза, дори веднъж си намерих съвсем ново марково палто и го носих с удоволствие. Но мисълта, че тези дрехи са ги носили непознати хора и чрез тях неволно поемам от чуждата енергия, вече ме кара да заобикалям такива магазини. Предпочитам от време на време да си купувам нови дрехи по мой вкус.

Сега навън е зима. Гледам хората по улиците, повечето са сиви и посърнали, все едно че са извадени от магазини „втора употреба“. На фона на мъглата и разкаляните улици само отделни смелчаци дръзват да се облекат в бяло или в ярки цветове. Не знам дали съм от тях, но се изморих от тъмните тонове и ми се иска нещо по-свежо. Наскоро си купих червена чанта и червени чорапи. Когато ги нося, настроението ми е по-бодро, дори когато шляпам в калните локви.

Мисля си, че какъвто и да е животът ни тук и сега, той е „първа употреба“ и е неповторим за всеки отделен човек. Важните неща — децата, приятелите, любимите ни хора — никога не стават „втора употреба“. Чувствата, които изпитваме, са истински и само наши. Но самочувствието ни като народ, за съжаление, е „second hand“. Сега сме най-бедните в Европейския съюз и стандартът ни е втора класа. А какъв талантлив народ сме и каква прекрасна земя имаме! Това е жесток парадокс и знам, че има сериозни причини за него. Но не приемам тезата на един заблуден политик от близкото минало, че на нас, българите, ни е събркан чипът. Моят си е наред, както и на много други като мен.

Иска ми се да кажа на всички: от нас самите много зависи докога ще се чувстваме „second hand“. От нас зависи да се променяме към по-добро. Защото макар да сме шепа народ, качествените хора сред нас са много.

ТОРБИЧКА ЗА ВЪЛШЕБСТВА

За Илинден получих чудесен подарък — малка ръчно избродирана торбичка и в нея — пакетче с житени зърнца. Такъв подарък никой не ми беше правил и останах приятно изненадана.

В миналото в подобни торбички хората са държали най-ценните неща: жълтици и златни накити. Но дори и когато вместо жълтици сложиш вътре само няколко житени зърнца, торбичката става пълна. Защото, ако посадиш семенцата, от тях може да поникне нов живот.

Като гледах и се радвах на моя подарък, се сетих за вълшебната торбичка от приказките. Помислих си мога ли да сложа в моята торбичка поне три вълшебства? И кои да бъдат те? Харесах си тези три: първото е красотата, защото е много красива българската шевица, избродирана отпред. Другото вълшебство е да си естествен и истински — като памучното платно, от което е направена торбичката. Третото вълшебство ми подсказа червената връзка за стягане — тя е като връзката и обичта между хората. Без нея кесията на всеки лесно може да се развърже и да остане празна.

Стига ми само за малко да подържа в ръце моята торбичка и усещам как ставам красива, естествена и обичлива. За мен тя вече не е обикновена, а истинска торбичка за вълшебства.

НОВА ГОДИНА

Новата година пак идва. Уж е нова, а идва като старата и като другите преди нея — само дето се сменят цифрите. Не знам защо всяка година се представя за нова, след като възрастта ѝ нараства солидно с времето. Прилича на суетна дама на неопределена възраст, която кара всички в началото да ѝ правят комплименти — че е честита, щастлива, спорна, плодородна, благословена. Харесват ми думите на един зевзек, с които искам да се пошегувам с Новата година: Досега било каквото било. От сега нататък — пак същото. И все пак е много приятно, че по това време градът става по-нагласен и по-осветен. Хората се радват на коледните базари и намаления, купуват като луди, все едно че идва краят на света. И аз обичам празничното оживление, но напоследък ми се иска да се отърва от купуването на ненужни неща. Преди време купувах по нещо за всички близки и приятели. Но понеже те, за радост, никак не са малко, не издържах на тази практика. Сега правя подаръци само на децата край мен. Защото знам, че те ги очакват най-много и се радват истински.

За нас, възрастните, най-големият подарък е, когато сме заедно с любимите ни хора. Когато е пълна и къщата, и сърцето — това е празникът. Той е в очакването и в споделянето. Но веднага трябва да добавя, че и възрастните много се радват на подаръците. Аз предпочитам те да са по-големи, например пътуване до непознати места (може и екзотични острови) или преживяване на скъп концерт със скъп човек. Но приемам и по-малки подаръци — важното е да са от сърце и да бъдат лично за мен. Дълго помня подаръците с послание. Така например се радвах на едно красиво рисувано копче, което ми подари приятелка с пожелание да ми носи настроение през цялата година и да си купя блуза, достойна за копчето. Пазя си и един пръстен с голям зелен камък — също подарък от приятелка. Тя ми пожела да го нося, за да не забравям, че съм била графиня в предишен живот. Аз не съм забравила, защото изобщо не си спомням такова нещо. Но знае ли човек какви ги е вършил, преди да се роди?

Като си мисля за подаръци, се сещам се един нестандартен новогодишен подарък, направен от мой съученик. В началото той представляваше голяма лъскава кутия, увита с червена панделка, след това вътре се оказа друга по-малка кутия и така, докато се стигне до най-малката, а в нея — какво да видя? Върху парче памук — една глава чесън. Изпитах голямо учудване и недоумение. Честно казано, бях разочарована, защото очаквах да видя вътре красива кукла или някаква забавна игра. Но сега си давам сметка, че моят подарък е бил в духа на здравата българска традиция — чесънът се дава против уроки и за здраве. А какъв по-ценен подарък от здравето? Благодарна съм за всички получени подаръци и очаквам нови приятни изненади. За по- сигурно ще напиша писмо до Дядо Коледа.

Скоро е Нова година и тогава се поздравяваме: За много години! Нова година — нов късмет! А то, като погледнеш, желаният късмет си остава все един и същ: да бъдем здрави и да ни върви, да живеем заедно с любов и разбирателство. Нова е само надеждата, че можем да имаме всичко това. Дано през Новата година добрият стар късмет да потропа на всяка врата и да не забрави за мен!

ПИСМО ДО ДЯДО КОЛЕДА ОБРАЗЕЦ ЗА ВЪЗРАСТНИ

Скъпи Дядо Коледа,

Макар че вече съм пораснал(а), реших отново да започна да ти пиша писма. Както правех като дете и когато моите деца бяха малки. Тази идея ми даде моя приятелка, която редовно ти пише писма и си ги пази в специална кутия. А после с дъщеря й ги четат и се забавляват: какво са искали и какво се е случило през годините. Та и аз реших да доставя на теб и на мен такава радост.

Знам, че си добър и мъдър старец и твоята мисия е много важна — да отговаряш за желаните подаръци и приятните изненади. Трудно е да бъдеш добър магьосник за всички и да не разочароваш никого, но ти се справяш отлично, въпреки напредналата възраст. Браво на тебе!

Дядо Коледа, благодаря ти от сърце за всички хубави неща, които ми донесе през тази година, а те не бяха малко! Следват поне 3 конкретни неща от старата година, за които благодарите на добрия старец:

- 1.
- 2.
- 3.

После посочваме поне три конкретни заявки за подаръци през Новата година.

Например:

Подарък № 1: Дядо Коледа, искам през Новата година да бъда здрав(а) и жизнен(а). Погрижи се за това кожата на лицето ми да остане свежа, да се запази блъсъкът в очите и да не се увеличава така стремително авторитетът ми под формата на килограми. За тази цел обещавам през Новата година да се движа повече: да ходя на фитнес и танци, както и по-често в планината.

Подарък № 2: Дядо Коледа, пази здравето на децата ни! Това е най-големият подарък за всеки родител. Ако не можеш да изпълниш другите поръчки, моля те тази да изпълняваш винаги! А за останалото децата сами трябва да се потрудят, а не да чакат наготово.

Подарък № 3: Запази любовта в сърцето ми и връзката ми с любимите хора! Искам да бъда радост и опора за тях, както и те за мен.

Дядо Коледа, знам, че в червения чувал винаги носиш по нещо хубаво за всеки, а значи и за мен. С възрастта започнах да си записвам важните неща, затова написах и писмото до теб.

Остани си със здраве, грижи се за Снежанка, джуджетата и Рудолф! Те са верни твои служители и без тях старият ти бизнес нямаше да процъфтява толкова дълго. Затова им дай добри коледни бонуси и повече почивни дни — те го заслужават! Моето писмо стана дълго и сигурно вече ти се доспива. Така че спирам дотук.

До следващата Нова година, когато ще ти пиша пак.

Твой фен (твоя фенка) от дете: (име и дата)

ВЗЕМАНЕ-ДАВАНЕ

От баба ми съм запомнила някои житетски правила. Тя ми казваше да внимавам с кого имам вземане-даване и да си отварям очите сама. Защото ако хората ми ги отворят, може и да ми ги извадят. Това звуци сурово, но е самата истина. Помислих си какво можеш да вземеш и да дадеш на някого. Можеш да вземеш, но не можеш да дадеш нещо насила. То просто ще бъде изхвърлено.

Колкото до мен, случвало се е да ми вземат неща без мое знание и желание. Крали са ми пари и документи, лъгали са ме за едно или друго. Но в такива моменти, за да ми мине ядът по-бързо, си казвам, че тези пари са били по-нужни на някой друг, отколкото на мен. Или че човекът, който е използвал труда ми, без да си плати или без да ме цитира, всъщност високо ме цени, макар че не си го признава.

Преди време в Италия двете с дъщеря ми бяхме излъгани от една жена, предложила услуга в сайт за споделено пътуване. Договорихме се за определен ден и час, когато трябваше да пътуваме заедно. Когато на другия ден се обадихме, че сме пристигнали с багажа на уговореното място, тя каза, че отменя идването си. Ако наистина имаше причина, можеше да ни я съобщи предишния ден. Бяхме много разочаровани от липсата на отговорност. Но всъщност тази некоректна жена ни направи услуга, за която съм й благодарна. Продължихме пътуването си с влак и успяхме да разгледаме красивите градове Прато, Болоня, Модена и Парма. Така че всяко зло е за добро. Има почтени и непочтени хора навсякъде и наистина е важно с кого си имаш вземане-даване.

А колкото до даването, то зависи от самия човек и от неговото разбиране за живота. Щедростта е най-вече състояние на духа и по-малко е въпрос на пълен портфейл. Най-много даваме на близките и приятелите си, защото и те ни дават най-много. На непознати трябва да даваме с мярка. Наскоро исках да дам парче сладкиш на един измършавял просяк, но той сърдито отказа и поиска само пари. Разбрах, че на никого не може да дадеш нещо насила, ако той няма нужда от него или не е готов да го приеме. Няма значение дали става

въпрос за храна, пари или съвет. Въпреки това обичам да давам и това ми доставя удоволствие.

Често се сещам за една източна мъдрост: Наше е само онова, което сме дали на другите. С годините усещам как моето имане става все по-голямо.

ПЪТУВАНЕ НА ВЪН

СТАТУЕТКАТА НА ГАНЕША

Получих тази статуетка от Ели — едно момиче с нестандартно мислене и голяма любов към Индия. Доволна съм, че й помогнах да защити една интересна идея: как да се използват йога-техниките в обучението на деца. Това беше подарък за мен по случай дипломирането на момичето. Приех статуетката с радост като екзотичен сувенир. Но изобщо не знаех какво е нейното послание. Макар че ме нарече свой „гуру“, Ели се беше погрижила за моето незнание: Към подаръка имаше красива картичка, в която подробно се разказваше за бог Ганеша. Разбрах, че това е богът на щастието и изобилието, който има тяло на човек и слонска глава. Научих, че големите уши означават: Слушай повече! Малката уста казва: Говори по-малко! Изпъкналото коремче символизира изобилието във вселената и хармоничното приемане на всичко в живота, добро и лошо. Присвитите очи показват, че ни е нужна концентрация във всичко. Мишката, легнала покорно в краката на божеството, се свързва с желанията и страховете. Те винаги трябва да бъдат подчинени на разума и волята. Така с Ганеша направих истинско пътешествие в голямата индийска култура.

И сега статуетката стои вкъщи, на етажерката с любимите ми книги и от нея се долавя омайният аромат на евкалиптова смола. Когато се почувствам изморена или огорчена от нещо, поглеждам към Ганеша. А той си лежи блажено на една страна и сякаш ми казва с лека усмивка: Не се опитвай да променяш хората и света, промени своето отношение към него! Научи се да бъдеш щастлива! Това зависи само от теб.

ДА ОТИДЕШ В РИМ

Човек трябва да внимава какво си мечтае, защото мечтите често се събъдват и невинаги ни очароват. Наскоро се събъдна една от моите мечти — да видя Рим и Флоренция — и тя наистина ме очарова. За това много помогна дъщеря ми, с нея заедно се насладихме на пътуването. Във вечния град преживяхме красиви мигове. Един от тях беше срещата ни с храма „Свети Петър“.

На такова величествено място се чувстваш малък и дребен. И в същото време духът ти сякаш се разширява и уголемява. Усещаш, че този храм е създаден за въздигане на човешките същества, за да се почувствуваат те докоснати от Бога. Точно както го е изобразил Микеланджело в „Сътворението на света“. Куполът, изрисуван от великия майстор, ни привличаше като магнит и дълго не сваляхме поглед от него. Разбрахме, че има възможност да се изкачим на върха на купола, и решихме да го направим. Трябваше да преодолеем цели 500 стъпала по тясна и извита каменна стълба. Вървяхме дълго нагоре. Усещах, че сърцето ми ще изскочи и помислих, че няма да стигна до върха. Но детето ми беше пред мен и постоянно ме окуражаваше. Дори и когато още нищо не виждаше, тя ми казваше, че остава още малко до върха, за да ме окуражи. Благодарение на това се озовах горе. Помислих си, че стълбата към покрива на Свети Петър е като стълбата на живота. Тя е стръмна и по нея често дъхът ти спира. Важно е да имаш цел и подкрепа, да вярваш в себе си и да си почиваш от време на време, за да имаш сили да вървиш.

А когато стигнеш горе, да бъдеш благодарен и доволен от себе си. И след това внимателно да слезеш обратно на земята.

По стълбата към върха на храма вървеше непрестанен поток от туристи: стари и млади, имаше дори семейства с малки деца, чуваха се различни езици. Но всички стигнали горе, възклицаваха на един общ език „Ооо, ааа!“ при вида на Рим от терасата на купола. Там дъхът ти спира и думите са излишни. Чувстваш се седнал в облаци — сякаш си на гости на Свети Петър.

Красива беше и срещата ни с шедьоврите на Рафаело и Микеланжело в Музея на Ватикана. Виждала съм тези творби много пъти в албуми, книги и на екран. Но на живо усещането е съвсем различно и много по-силно. В залите, изрисувани от Рафаело, беше много уютно. Там очаквах да видя Сикстинската мадона, която обичам от дете. Но много се учудих, когато разбрах, че тя се намира в Дрезденската галерия. И се върнах назад във времето. Като студентка бях в тази галерия в Германия и видях Мадоната. Но тогава си мислех, че е копие, а оригиналът е във Ватикана. Години по-късно потърсих Мадоната във Ватикана, а се оказа, че тя не е там. Животът често си прави с нас шеги и ни изпробва: дали когато гледаме, виждаме ценните неща.

В залите на Рафаело видяхме знаменитата „Атинска школа“. Там, сред мъдреците от древността, Рафаело е изобразил и себе си като млад човек, който гледа с почит учителите си. Направи ми впечатление колко живи и ярки са цветовете. Дали защото фреските скоро бяха реставрирани? Или може би така Рафаело е решил да покаже, че идеите на античността не избледняват във времето и свързват хората от различни епохи?

Залата със „Страшният съд“ на Микеланджело ни зашемети с огромните размери и силните образи. Тук стотици хора стояха и обсъждаха на глас това, което виждат. Всеки искаше да сподели впечатленията си и залата приличаше на разбушен кошер. Дали защото на такова място хората се замислят за живота си, за грешките си и се плашат от това, което ги чака? Сред шумното множество стояхме притихнали. Най-дълго се наслаждавахме на „Сътворението на света“. Имахме усещането за нещо необикновено и много красivo. Сякаш светът отново се създаваше пред очите ни — точно за нас.

На тези, които още не са били във вечния град, искам да кажа: струва си човек да отиде в Рим. Дори и да не види папата.

БОНДЖОРНО, ФЛОRENЦИЯ!

Влюбих се в този град от пръв поглед. През вековете тук са живели и творили велики учени, художници и мислители. За щастие, духът на града е запазен и до днес. Тукдишната въздуха на Ренесанса и изпитваш сладка романтична тръпка. И малко тъга по нещо толкова красиво, безвъзвратно изчезнало от живота на днешните хора.

Когато видиш църквата Санта Мария дел Фiore или както я наричат Дуомо, не можеш да откъснеш очи от нея. Това е величествена католическа църква, която с огромния си объл купол прилича на православен храм, а в уникалната фасада има красиви орнаменти от исламската култура. В този храм големите майстори Брунелески, Джото и Микеланджело са обединили елементи от различни религии и култури. Защото още преди векове са разбрали, че хората трябва да преодолеят противопоставянето помежду си, да бъдат единни и да вярват в Бога.

Един ден отидох в църквата на светия кръст „Санта Кроче“, където са погребани Галилей, Данте и Микеланджело. Замислих се, че католическата църква приживе е критикувала и отричала тяхното дело, защото те са се противопоставяли на църковните доктрини и са търсели своя път към Бога. А сега същата тази църква е приютила тленните им останки и се гордее с тях пред света. Както се казва, „О, времена, о, нрави!“ Макар че отидох в храма, за да се поклоня пред паметта на тези велики хора, осъзнах, че не е нужно да го правя пред мраморните им саркофази. По-добре е да се поклоня пред това, което са създали.

Италианците казват „чао“ и при среща, и при раздяла. Когато пристигнах във Флоренция, казах с усмивка „Бонджорно, Фиренце!“ А когато си тръгвах, не исках да кажа „чао“, а само „ариведерчи“, което значи довиждане. Защото не можеш да си тръгнеш напълно от там, където е останало сърцето ти. Най-добре е да живееш с надеждата, че някой ден ще дойдеш отново.

ЗАЩО ОБИЧАМ ВИЕНА?

Има много причини да обичам Виена.

Първата е, че децата ми решиха да живеят там, а аз уважавам техния избор. Когато попитах сина ми какво му харесва най-много в този град, той ми отговори: качеството на живота: дори да си метач, ти се чувствуваш уважаван от обществото човек. Убедих се лично, че това е така.

При последното ми гостуване във Виена видях един боклукчия с чисти дрехи, а на гърба му имаше надпис „Прави любов, а не боклук“! Хората, които изкарват прехраната си от боклука, призовават другите да не правят боклук, без да се страхуват, че ще останат без работа. Във Виена боклукът отдавна се събира разделно и хората са свикнали да го правят. На тях дори не им идва наум да хвърлят стъкло в контейнера за хартия, както правят много нашиенци. Защото не обичаме някой да ни налага норми и ние да ги спазваме. Дори и когато те са за общото благо. Обичаме да си живеем диво и щастливо. Друго нещо са австрийците. Те от малки са научени да хвърлят хартията в контейнера за хартия. Защото така може да се използва отново. Видях как изглежда фабриката за преработка на отпадъци във Виена, където се добива топлинна енергия за града. Сградата на боклучената фабрика е цветна и артистична, прилича на приказна къща от детски филм. Ето какво е да имаш цивилизирано отношение дори към боклука.

Друга причина е, че в този град има въздух и място за всички. Улиците са планирани и строени прави и широки, транспортьт е отлично организиран и винаги пристига точно навреме. Не е като в красавата Италия. Там транспортьт е пълен с изненади. Влаковете на „Трениталия“ се случва да тръгнат с половин час закъснение, след което летят със заплашителна скорост и докарват пътниците си навреме, но в насилено състояние. А в автобусите на градския транспорт, които се провират по тесните улици на Рим, е непознато понятието за лично пространство и хората принудително пътуват в много тесен контакт помежду си. При всичките си неудобства, това

несъмнено има и някои предимства — спомага за междукултурната комуникация.

Обичам Виена заради красивите кафенета, където можеш да се насладиш на чаша ароматно виенско кафе с ябълков щрудел. Малко му трябва на човек, за да се почувства щастлив.

Виена няма да бъде същата, ако не звучи музиката на Щраус, Хайдн и Моцарт. Макар че според сина ми днес Виена вече не е Моцарт, аз съм убедена, че тя е запазила неговия дух. Той се усеща не само около Щатсопер, Музикферайн или скромната къща, където е живял великият Маестро. Този дух витае из целия град. За него напомня дори музикалната тоалетна в подлеза на Операта. Ако си заклет меломан, там можеш да облекчиш тялото и да заредиш душата си с музикални шедьоври.

Обичам Виена, защото дава възможност на всеки за бесплатно образование и достъп до науката. Направи ми впечатление един надпис в сградата на Виенския университет: „Науката и нейното изучаване са свободни“. Това е цитат от австрийската конституция от средата на 19 век. Такъв широк достъп до образоването и науката е огромно постижение в съвременния свят.

Този град ми е любим, защото в него има красота, хармония, ред и толерантност към всеки, който спазва реда. Той не се нарушава дори от тълпите шумни туристи, които окупират забележителностите в центъра. Всеки може спокойно да хапне наденичка и да изпие халба бира в народната градина Volks garden. Или да полежи на зелената морава там. А после да отиде в Пратера, да се повърти на красивото виенско колело и с удоволствие да си изхарчи парите на някой автомат.

Обичам Виена сигурно и затова, че засега отивам там на гости, а не тичам всеки ден за работа. Почивката е хубаво нещо и забелязвам, че не ми омръзва. Особено, когато съм във Виена.

Няма как при толкова сериозни причини да не обичам този град!

СПЕЦИАЛИСТ ПО ИЗПУСКАНЕ НА САМОЛЕТИ

Едно пътуване се помни дълго, ако ти се е случило нещо необичайно. Например да изпуснеш самолет. Аз успях за четири дни да изпусна 2 самолета и третият беше на косъм. Така че вече се чувствам специалист в тази работа. А тя никак не е лесна, както си мислят повечето хора. Иска се да положиш доста усилия за търчане по летищата и да имаш подходящото стечние на обстоятелствата — иначе не става.

Това лято имах пътуване по работа от София до Рига, с прекачване във Виена. Времето за трансфера беше малко, само 35 минути, но аз реших, че само с ръчен багаж ще мога да дотичам от единия изход за самолет до другия. Да, ама не. Самолетът от София до Виена закъсня с 15 минути. Още щом стъпих на летището, веднага се втурнах към другия изход. Когато без дъх стигнах там, ми казаха, че бордингът, т.е. качването на пътниците, е приключило. Възмутих се до крайна степен и се запътих към гишето на австрийските авиолинии. Служителят с хладна любезност ме успокои, че това е честа практика и ми предложи други варианти за полет до Рига. Единият беше през Киев, където трябваше да медитирам 6 часа на летището и аз отказах. Другият беше директен за Рига, но щях да бъда там, в непознатия за мен град, в 1 часа през ноцта — и, естествено, отказах. Избрах третата възможност — през Хелзинки, където трябваше да чакам само 2 часа, и след това да летя за Рига. Макар че прелетях над Финландия с един стар и разнебитен самолет, видях колко красива и зелена страна е тя. А на летището в Хелзинки пих хубаво кафе и разгледах с кеф магазина с муминките — герои от любимо детско анимационно филмче. Това нямаше да се случи, ако не си бях изпуснала самолета. Няколко часа по-късно пристигнах в Рига. За три дни там успях да си свърша работата и усетих атмосферата на този очарователен град.

Дойде време да си тръгвам обратно за България. Пак с прекачване във Виена, но този път с нашата авиокомпания. В любимата ми Виена имах само 2 часа и нямах време да отида да видя децата си. Дъщеря ми дойде на летището и там си говорихме сладко на

по чаша горчиво кафе. Съвсем бях забравила да гледам часовника си, когато Дени ми напомни: Мамо, тръгвай, за да не изпуснеш и този път самолета! Тя беше погледнала таблото и ми каза на кой изход да отида. Аз изобщо не погледнах таблото, за да се уверя, и запраших към изхода. Там имаше сто человека, зачаках спокойно да дойде моят ред. Когато той дойде, думите на служителката ме поляха като студен душ: Г-жо, вие сте с друга компания. Тя е на еди-кой си гейт, в другия край на летището. Вие няма да успеете за полета.

Вече имах известен опит в подобна ситуация и затърках с всички сили към заветния гейт. Междувременно успях да объркам коридорите и асансьорите и попаднах в зоната за отдих. Там, на едни удобни лежанки, се бяха изпънали арабски пътници със забулените си жени и край тях щъкаха многобройни деца. Хвана ме яд, че те не бързаха като мен, а се наслаждаваха на часовете до техния полет. Разбрах, че има още много да уча за това какво се прави по време на трансфер. Накрая, с последни сили се добрах до моя гейт, но той се оказа затворен, защото бях закъсняла. Седнах на една пейка и се обадих на дъщеря ми. Когато ѝ казах, че съм изпуснала и този самолет, тя не повярва на ушите си и реагира така: Не, не може да бъде. Ти се шегуваш.

А аз бях сериозна и съкрущена. Оказа се, че по разписание в един и същи час от Виена до София летят 2 самолета — на българските и австрийските авиолинии. Дени по грешка е видяла гейта на другата компания, а аз дотогава нямах навика да гледам компанията и номера на полета, а само времето и дестинацията. Та това ми беше още една обица за другото ухо, освен тази, че времето за трансфер трябва да бъде поне 2 часа.

Благодарение на втория изпуснат самолет, успях да видя и двете си деца, макар и само за една вечер. Те ми намериха билет за полет на другата сутрин. Този път трябваше да отида с автобус до Будапеща и оттам да летя за София. В тази връзка, обезпокоен от моите самолетни подвизи, синът ми направи следния строг инструктаж: Виж какво, мамо, слушай ме внимателно! Щом стигнеш на автогарата в Будапеща, без да гледаш културни забележителности, без да купуваш сувенири и магнити, веднага взимаш такси и тръгваш за летището. Иначе ще изпуснеш и този самолет. Разбра ли ме? Не ми оставаше друго, освен да го послушам и да действам по неговите указания.

Но животът винаги ни изненадва с нещо непредвидено. Заради големия сутрешен трафик, автобусът закъсня и пристигна на автогарата половин час по-късно. Изскочих от него и се хвърлих към първото такси, което се изпречи пред мен. Обясних на шофьора на английски за къде съм, но той гордо и с усмивка ми каза, че не говори английски, а само унгарски. Какво да правя? Разперих ръце като самолет, с пръст посочих часовника си и му се помолих: Плийз, ерпорт, но тайм, плийз! Човекът ме разбра и ми махна да се кача в колата му. Разстоянието до летището се оказа почти 30 километра, шофьорът караше лудо и все пак успя да ме изсипе на летището 5–6 минути преди края на бординга на моя самолет. Когато връхлетях в сградата на летището и погледнах нагоре към таблото, всичко ми се замъгли — не виждах нито номера на полета за София, нито изхода. Добре, че наблизо имаше една млада служителка, която говореше английски и ме напъти накъде да вървя. Най-накрая успях да стигна до правилния гейт, преди края на бординга. Отдъхнах си, когато седнах в самолета. И не повярвах на очите си — мястото ми се оказа точно над аварийния изход. Полетът мина нормално и, слава богу, не се наложи да го използвам. Така отново си бях вкъщи. И запомних това пътуване.

Днес всички хора много бързат и нямат време. Плашат се от изпускане на самолети и се ядосват, ако това се случи. А специалистите като мен само потриват ръце в очакване на следващия полет. Дали е нов и комфортен или стар и раздрънкан, самолетът обикновено ни отвежда там, където трябва, и в нужното време. Явно съдбата избира подходящия самолет за всеки и той невинаги лети директно, а понякога с трансфери.

КУЛТУРНО ОБСЛУЖВАНЕ

България е много красива страна — истински магнит за туристите, наши и чужди. И макар че много неща се правят, строят се модерни обекти, екопътеки, хотели и ресторани, все още ни куца обслужването. Всеки от нас е бил потърпевш от това. Влизаш в някой туристически обект, искаш да получиш удоволствие и да си оставиш парите там. В много случаи те посрещнат безмълвно с израз, който казва: Какво пък сега искат тия досадници? Или процеждат през зъби: Добър ден! Какво обичате? С интонация, която говори: Ако не си изпразниш портмонето при нас, по-добре се разкарай!

Има още много да се учим как да служим на близните си. Може би това е остатък от предишната система, в която всички трябваше да бъдем „равни“ и се заклеймяваше експлоатацията на человека от человека? Но нали в развитите страни тя от столетия е строго регламентирана и с нея хората живеят много добре: и обслужващи, и обслужвани? Особено в сферата на туризма. Там човек дава парите си, за да получи удобно и културно обслужване и да се зареди с енергия. А не да чака с часове в някой ресторант, за да му донесат вкиснали картофи. Или да се мъчи да почива в хотел, където в разгара на сезона тече ремонт и работят багери. Мерси за такава почивка! По-добре си почивам вкъщи.

Всеки е срещал примери за културно обслужване в чужбина. Сещам се за един действителен случай, който ми разказа моя позната. Тя отишла на сватбено пътешествие в Италия с мъжа си, американец по народност. Посетили ресторант, където яли вкусни специалитети и дошло време да плащат. Младоженецът решил да блесне с малкото научени италиански думи и поискал сметката така: Канто, плийз! Сервитьорът бил изненадан от тези думи, но в следващия момент изпънал ръце по шевовете на панталоните си и запял прочутата канционета: „О sole mio!“ Младата жена казала на мъжа си, че е събркал думата и той бързо се поправил: вместо конто (плащам) е казал канто (пей!) Но въпреки това, италианският сервитьор не се поколебал да изпълни волята на клиента си. Защото тя е над всичко. Това е то, културното обслужване!

А ние има още много фурни хляб да изядем, докато стигнем такова ниво. Та ако трябва, да можем на челна стойка да изпееем „Седнало е Джоре“. Но все пак има надежда, щом сме известни по цял свят с нашите музикални и спортни таланти.

ПРОСТО ВОДА

Няма по-хубави на света от нашата бистра планинска вода и вкусната българска храна. Убеждавам се в това всеки път, когато съм в чужбина. Това, което там ти предлагат да ядеш и пиеш, е красиво като на изложба, но няма ни вкус, ни мириз. Ще разкажа за един делови обяд в Холандия, който си спомням с усмивка. В модерен ресторант седяхме на голяма елипсовидна маса 10 человека от различни страни. Това беше първият ни делови обяд, на който трябваше да се опознаем. Зад всеки от нас стоеше по едно момче или момиче сервитъри. Макар че бяха млади и хубави със снежнобелите си блузки, аз не се чувствах комфортно в тяхната компания. Защото не обичам някой да ми диша във врата. Масата беше застлана с безупречна покривка и украсена с цветя. Имаше само празни чаши и чинии. И както можете да се досете, на празна маса разговорите вървяха трудно. По-късно ни сервираха обед гурме: половин морков, половин картоф, листо зелена маруля, парченце полусурово месо и всичко това украсено с шоколадов сироп. С две думи, бяха изцапали чиниите с продукти, от които се чувстваш още по-гладен и ядосан, въпреки естетичния им вид.

Докато чакахме обеда, мина доста време. Понеже беше топло и бях жадна, реших да си поискам вода. Обърнах се към момичето зад мен и го помолих да ми донесе вода. Последва цяла серия от неочеквани въпроси.

— Топла или студена, госпожо? — любезно ме попита русокосата сервитърка.

— Топла, ако обичате — отвърнах аз.

— Газирана или негазирана? — продължи да пита тя.

— Негазирана, моля.

— Минерална или изворна? — беше следващият въпрос.

— Минерална, ако може.

— Нискоминерализирана, средноминерализирана или високоминерализирана?

— Средно — казах аз и вече съжалех, че съм си поискала вода.

— А от кой район предпочитате? — беше последният въпрос, който направо ме тушира. Момичето започна да изброява непознати за мен имена. Всички седящи на масата бяха вперили погледи в мен, чувствах се ужасно неловко и усещах как капки пот се стичат по гърба ми. Казах произволно последното име, което чух, и момичето се отдалечи да изпълни поръчката.

Моите сътрапезници проследиха с поглед сервитьорката. По всичко личеше, че и на тях им се искаше да си поръчат вода, но като видяха колко е сложно, не се решиха. След минути елегантно ми беше поднесена моята изстрадана вода. Тя беше в красива бутилка, но нямаше никакъв вкус. Изпих я на един дъх, защото бях много ожадняла и защото доста се бях борила за нея. А в действителност исках просто вода.

След тази случка, през нощта сънувах как пия с пълни шепи вода от бистро поточе някъде високо в Рила или Пирин.

ФАСУЛСКА РАБОТА

Фасулът, или както му казваме по-просто бобът, е неделима част от нашата идентичност като народ. Всеки българин обича да си похапва бобена чорбица с градинска чубрица и джоджен или червени чушки с боб на Бъдни вечер.

Спомням си един случай, когато реших да сготвя боб на моите деца във Виена, защото им се беше дояло нещо нашенско. Вдъхновена от тази идея, тръгнах из квартала да търся боб. Изненадах се, че не го открих никъде в големите магазини. Там имаше само боб в буркани, подходящ за салати, но не и за готовене. Явно хората тук не познаваха прелестта на бобената чорба. Но аз не се отказах да търся суров боб. Сетих се за един малък магазин наблизо, който държаха турци. Предположих, че там ще намеря боб. Влязох вътре и огледах рафтовете, но никъде не го видях. Дойде моят ред и попитах мустакатия търговец на английски дали има боб, защото не знаех думата на немски. Той не ме разбра. Реших да действам описателно. Казах, че това са едри зърна за супа и показах с пръсти големината им. После добавих с усмивка, че това растение е музикално. Но турчинът така и не разбираше какво искам, а аз не се сещах как по друг начин да опиша боба. Притесних се от факта, че през това време се беше натрупала опашка, макар че хората изчакваха реда си тихо и никой не роптаеше. Тогава, като типичен балканец, турчинът ме хвана за ръката и ме заведе в склада на магазина. Там на рафтовете веднага видях наредени много пакети със зрял боб и с радост посочих към тях. Продавачът каза: „А-а-а, фасули, я, я!“ и ми подаде един пакет, видимо доволен, че е удовлетворил желанието ми. Помислих си: какво значи да си добър търговец и да се стараеш да спечелиш всеки клиент.

Бях много доволна, че намерих боб във Виена. Изобщо не ми дойде на ум думата фасул, защото не знаех, че тя по комшийски е прескочила и в турския. Обикновено казваме фасулска работа за нещо лесно и просто. Доста често това, което ни трябва, ни е под ръка, но не се сещаме за него — също като фасула. Разбрах, че да намериш

нужната дума в нужния момент или да бъдеш разбран и без думи — съвсем не е фасулска работа.

ЗА ХОРАТА И ЕЗИЦИТЕ

Хората и езиците си приличат по това, че са интересни, различни и се изучават цял живот. Езиците ни трябват, за да се разбираме. Но точно те най-често стават причина за обратното — защото не ги знаем или не ги използваме отговорно. Днешните хора, особено младите, говорят не един, а няколко езика. Това се приема за нещо естествено, а не за особена привилегия. Харесва ми нашият мултикултурен и многоезичен свят. Защото е шарен и в него се уважават различията. Това много силно се усеща, когато си в големи градове като Амстердам, Виена или Лондон. Често една усмивка или приятелски жест е достатъчен, за да преодолееш езиковата бариера. Но опитът с езиците, дори и да е малък, винаги е полезен за взаимното разбиране.

Спомням си една интересна случка в Лондон, където с моя приятелка бяхме отседнали на квартира. Нашите хазяи бяха симпатично младо семейство: жената беше туркиня, мъжът — кубинец, а дъщеричката им Джамая, на 9 години, беше родена в Лондон. Детето говореше с майка си на турски и от време на време на английски, с баща си — на английски и от време на време на испански. Когато пристигнахме в техния дом, детето се изненада, че говорим на непознат език и не искаше да общува с нас. Затвори се в себе си и само кимаше с глава в отговор на моите въпроси. Така минаха първите два дена. На третия, като видях, че момичето си е сложило цветна диадема в косите, реших да й кажа, че е много хубава на турски, с малкото думи, които знам: Чок гюзел, Джамая! Ашколсун! Като чу думи на майчиния си език, очите на детето засияха и то се отвори да общува с мен на английски. Скоро след това се разделихме като приятелки. Майчиният език е златен ключ към сърцето. Важно е да го запазим и предадем на децата ни, дори когато живеят в друга езикова среда. Аз казах на моите деца, че искам с бъдещите ми внуци да говорят на български и се надявам това да се случи. За много от днешните млади хора, като Джамая, има повече от един роден език. Заличават се границите между роден и чужди езици. Те са еднакво нужни за хората и се използват в различни житейски ситуации. Също както

инструментите в оркестъра: макар и различни, те всички са нужни за общата хармония.

Езиците се учат цял живот — както родния, така и всеки друг. И никога не ги владеем. Можем само да ги използваме в по-малка или по-голяма степен, в една или друга област. Езиците са необхватни, динамични и свободни. Те не допускат някой да ги владее. Дадени са ни да им служим с уважение, да ги пазим от замърсяване и обедняване. И с тяхна помощ да се разбираме по човешки.

ВЕЛИКДЕН В ЛОНДОН

За първи път ми се случи да посрещна Великден в Лондон. Бях там на екскурзия, с приятелки и заедно преживяхме няколко хубави дни. Всеки, който е бил в този град, знае колко е огромен, интересен, разноезичен и жив — в него постоянно се случва нещо ново и никога не можеш да скучаеш. Замаян си от многото хора по улиците и оставаш без крака от големите разстояния. Сред човешкия поток и високите сгради понякога се чувстваш сам и изгубен. Но не може да не се възхитиш на вековните традиции и достолепната красота, елегантните магазини и кафенета, просторните цветни паркове.

На Великден бяхме на площад „Трафалгар“ в центъра на Лондон. Там беше построена сцена, където артисти представяха моменти от живота на Иисус. Действието можеше да се види и на голям еcran. След това имаше проповед на английски епископ. Той говореше на хилядите хора на площада за делото на Иисус и за смисъла на Възкресението. Накрая пасторът призова да се обърнем към человека до нас и да го поздравим за празника. От едната ми страна бяха моите приятелки, а от другата — се оказа млад индиец. Изпитах топло чувство, когато непознатият човек протегна ръце към нас и си казахме с усмивка Happy Easter!

Имахме шанс да бъдем и на празнична литургия в катедралата „Сейнт Пол“. Беше много тържествено и красиво, църковният хор и музиката на органа звучаха божествено. И тук имаше много хора от различни краища на света. По време на службата пасторът приканя да се помолим за спасението на всички, всеки на своя език. Тогава в огромната катедрала си казах тихично „Отче наш“. Хората около мен правеха същото, всеки на своя език — притихнали и със светнали лица.

Възкресение Христово е празник с голяма сила — тогава всичко в природата се ражда за нов живот. А хората, различни и непознати, могат да се почувствуваат като една общност и да изпитат заедно възторг и радост. Такъв беше нашият Лондонски Великден.

Народът ни казва: всеки ден не е Великден. Но съм сигурна, че и един обикновен ден може да стане празник, ако го споделим с любими хора или ни зарадва усмивката дори на някой непознат.

ЗА КОРЕНИТЕ И ПЪТЯ

ДА БЪДЕШ БЛАГОДЕТЕЛ

Всеки човек рано или късно разбира, че трябва да остави след себе си нещо добро за другите. За да го помнят с добро. Истинско открытие за мен стана личността и животът на големия благодетел и достоен българин от Копривщица — хаджи Ненчо Палавеев. Научих за него, след като посетих изложба в къщата му. Този човек е дарил много средства за своя град, за поддържане на културната памет и благосъстоянието на хората. Сред добрите му дела са две каменни чешми, черквата „Свети Никола“, читалището, училището, мавзолеят в памет на загиналите в Априлското въстание в центъра на Копривщица.

Ненчо Палавеев излиза от родния си град на 13 години и тръгва по широкия свят да се учи на занаяти и търговия. С много труд и риск успява да стане голям търговец, обикаля Египет и Сирия, стига чак до Индия и Китай и натрупва огромно състояние. През целия си живот остава верен на себе си и своя корен. Както самият той пише, не съблича средногорския си костюм, за да облече френски дрехи. На старини се завръща в Копривщица и прави много добрини за живота на хората там. Научих и още един любопитен факт от биографията му. Той решава да съобщи, че е умрял и инсценира собственото си погребение, за да види поведението на роднините. Разочарован от тяхната алчност, Палавеев решава да завещае цялото си състояние на родния град. Подготвя приживе надгробната си плоча, на която се четат такива редове: Тук почива признателният син и копривщенски благодетел хаджи Ненчо Палавеев... след като обходи много царства и доби много богатства и слава, даде всичко на родината си и изгради за себе си този гроб за вечна памет и душевен покой.

Разбрах, че този човек е изживял живота си достойно и се е подготвил за смъртта напълно съзнателно. Проумял е цената на истинското богатство и го е оставил в полза на другите.

Когато пиша тези редове за Ненчо Палавеев, си спомням с почит и за други наши големи благодетели като братята Евлоги и Христо Георгиеви, дарили средства за построяването на първия български Университет, нашата Алма Матер. В съзнанието ми изниква и благият

образ на дядо Добри, един истински божи човек. През последните 30 години той неуморно събира милостиня пред „Александър Невски“ и след това дава до стотинка всички събрани средства за поддръжка на храма, както и за други църкви и манастири в страната. И до днес в малката си схлупена къщичка в Байлово той продължава да се моли за спасението на всички.

Такива хора са истинските благодетели и примерът им свети. В него блести искрата любородна, за която се пее в прекрасната ни песен „Къде си вярна ти, любов народна?“

ЗА БУРЕНИТЕ И ПАМЕТТА

Преди няколко години бях на събор в малкото селце Голешево. То е високо в Пирин планина и до него се стига трудно. Там заедно с харамиите Пейо Яворов се е сражавал за свободата на Македония. Очаквах с нетърпение да видя плевнята, превърната в музей на Яворов. Отидох там и какво да видя? Мястото беше буренясало и местните хора си връзваха в него магаретата. В единия ъгъл на помещението стоеше каменен бюст на поета, зарит в слама и оборски тор. При тази гледка се почувствах ужасно. В ушите ми зазвучаха стиховете, родени по тия места:

*Ден денувам — кътища потайни
нощ нощувам — пътища незнайни;
няма тато, нито мама — тато да ругае, мама да
ридае...
Леле моя
ти Пирин планино!
Море черно цариградско вино.*

За Яворовите стихове няма забрава, те са свидни на всяко българско сърце. Реших, че като българка трябва да направя нещо, за да бъде възстановено това паметно място. Написах писмо до тогавашния министър на културата и до кмета на местната община. В него описах жалкото състояние на бившия музей и настоявах той да бъде възстановен. След време се зарадвах на новината, че музеината сбирка отново е отворена за посетители. Може би писмото ми беше помогнало за това.

Където и да отида в нашата красива страна, виждам, че бурените на забравата имат добра почва у нас. Наскоро се разхождах във Велинград и случайно забелязах мраморна плоча с надпис: Тук е живял и работил през 1922 г. Димитър Благоев (Дядото) — основоположник на социализма в България. Плочата беше оставена на

една поляна, обрасла с тръни. Сигурно на това място е била къщата, в която е живял Благоев, но от нея нямаше и следа. Помислих си, че времената се менят и идеите на този човек са далечни за днешните хора. Но името му все пак е част от нашата историческа памет като народ.

Човешките дела са преходни и непреходни. Много често бурените на времето и забравата са по-силни от тях. Но народ, който уважава себе си, опазва за бъдещите поколения паметта си от буренязване.

ОТ ИЗВОРА

За всяка Нова година моята приятелка Зорница ми подаряваше по една книга със словото на Учителя Петър Дънов „Мисли за всеки ден“. С пожелание да не оставам без мисли през новите 365 дни. Често посягам към тези книги и ги чета с удоволствие. Усещам, че с тях утолявам някаква вътрешна жажда и потребност от пречистване. Това е така, защото Учителят създава учение за душата, словото му е живо и докосва ума и сърцето. То е като кристалночист извор, който продължава да блика и не се замърсява. Повече от 100 години от него пият милиони хора по света. Край извора на Учителя постоянно намирам красиви камъчета. Ето някои от тях:

- ◆ Доброто е нишка, която съединява човека с Бога — то е контакт на човешката душа с Бога.
- ◆ За да прощаваш, изисква се да си силен човек.
- ◆ Какъв е съзнателният живот на обществото? Да се обичат хората, да не се ражда никаква омраза между тях — това наричам съзнателен живот на обществото.
- ◆ Човешките думи са като семената — за да познаеш истинския им смисъл, трябва да ги посееш в живота.
- ◆ Колкото по-благороден е човек, толкова по-разумна е неговата реч; в няя има мекота, нежност... Вижте как говори онзи, в когото любовта присъства — всяка дума е на място и пада в човешкото сърце както росните капки на цветята.
- ◆ Питате защо хората не успяват в живота си. Защото не поставят за основа любовта, а човешкия egoизъм.
- ◆ Любовта ще научи хората да живеят правилно. Безсмъртието се постига само чрез закона на любовта.
- ◆ Радвайте се на това, което става! Не скърбете за това, което не става!
- ◆ Бъди благодарен за това, което ти е дадено!
- ◆ Стремете се всеки от вас да бъде поне една малка свещ, да осветява своя път; щом можете да осветявате своя път, ще помогнете и на близния си.

◆ Гледай на добрите си постъпки като на скъпоценни камъни, които си придобил в живота си! Те са наградата на твоя живот.

◆ Днес всички се питат какъв е смисълът на живота. Да живеете в съгласие с живота природа, да живеете в съгласие с разумните същества, да живеете в съгласие с Бога на любовта — ето смисълът на живота.

Всеки човек е извор, от главата и сърцето на когото изтича нещо. То дава благостта и сладостта на човека. Затова обикваме някого — той е бистра вода, сладък извор, приятно ти е да пиеш от него. Хората не са еднакви извори — някой е мътен и ако пиеш, ще ти стане тежко и ще се питаш защо пи. Въщност хората виждат всичко, но не всичко разбират.

Макар че аз не всичко разбирам, ми е много приятно да пия от сладкия извор на Учителя. Чистата вода в него лекува душата, ума и тялото. Ако си жаден, опитай и ще се увериш сам!

24 МАЙ

24 май е най-светлият български празник, денят на нашата писменост и култура. Другите народи нямат такъв тържествено честван и обичан от всички празник на духовността. Затова вярвам, че въпреки трудностите народът ни ще се възроди и ще пребъде. Както се пее в химна на светите братя Кирил и Методий „Върви, народе възродени, към светли бъдници върви!“

Когато бях дете, под звуците на този химн тържествено преминавахме по жълтите павета в центъра на София, облечени с най-красивите си дрехи, с цветни балони и знаменца в ръце. Обкичвахме образите на светите братя с венци от бели, розови и червени божури. И днес свързвам този ден с аромата на божурите. На 24 май винаги ми е било радостно и празнично, нищо че обикновено валеше дъжд и се прибирах от манифестацията вкъщи вир-вода. Усещането за истински празник остана в мен и досега.

Днес, за съжаление, народът ни не е възроден, бъднините му са неясни и несигурни. Преживяхме времето, когато ни чертаеха сияйно бъдеще, което така и не видяхме. С днешна дата никак не е лесно да си представим какво ни очаква. Всичко светкавично се променя, днес не прилича на вчера, а утре е нещо съвсем различно. Хората свикнаха да живеят с чувството на несигурност и постоянна промяна. Промяна не само в климата и във валутните курсове, а и в ценности като културата, словото, образованието.

В детството си имах истински учители. Нося в сърцето си усмивката на моята първа учителка. Сигурно не е случайно, че тя се казва Надежда (Надежда Маринова). Защото и до днес споменът за нея ми дава надежда, че доброто е навсякъде, само трябва да го потърсиш. От моите родители и учители научих най-важните уроци. Днес аз обучавам млади хора и постоянно се уча от тях. Много ми се иска те да имат самочувствие и да бъдат доволни от живота и работата си в България. В тържествено слово за 24 май се каза, че в Япония учителите са високо ценени като просветени и духовни личности и затова само те не се покланят в присъствието на императора. Дано и у

нас отново да се върне почитта към учителите и към духовния труд. За да пребъдем като народ.

24 май е денят на нашите Първоучители, Светите братя Кирил и Методий — създателите на славянската азбука и покровители на Европа. Преди 12 века, по време на Великоморавската си мисия те са разпространявали богослужебни книги на старобългарски, за да могат славяните да славят Бога на своя език. Спомних си за това, когато бях по работа в района на предишна Великоморавия, в днешна Словакия. В катедралата в Братислава гледах образите на светите братя и слушах с вълнение „Отче наш“ на словашки. В университета в Банска Бистрица говорих на руски език на словашките студенти за българската култура и език. Исках да запаля интереса на младите хора към славянските ни корени и общите ни духовни ценности. Помня, че тогава изпитах особена, радостна тръпка. Може би защото правех моите малки стъпки по пътя, проправен от Учителите.

На 24 май честваме словото, науката, изкуството — онова, което ни издига над земята. На този ден винаги има възторжени лица и усмихнати деца. Те държат балончета с нарисувани букви. Под звуците на химна „Върви, народе възродени!“ буквите политат в небето като ято гъльби. Красиво и тържествено е! Всички гледат нагоре, където буквите образуват тайнствени думи в небето.

В този ден пред паметника на светите братя в София са дошли много хора, има дори майки с бебета в колички. Радват ме такива млади родители. Ето как децата заобикват празника, още преди да се помнят. Гледам усмихнати деца около мен и ми става леко на душата. И вече знам: светлите бъднини, за които се пее В химна „Върви, народе възродени!“ — това са нашите деца и внуци с разноцветните балони.

ИГРАТА НА ЖИВОТА

Когато бях дете, ми казваха, че животът е борба и трябва да се боря за всичко хубаво в него. По-късно в някои книги срещнах идеята за живота не като борба, а като игра с правила. Още в Библията се говори за тази игра и нейните духовни закони. Христос ни учи, че това е голямата игра на даването и получаването — Каквото посеем, това и ще пожънем. Каквото човек направи и каже, това ще му бъде върнато. В книгата на американската писателка Флорънс Сковъл Шин „Играта на живота и как да я играем“ намерих някои важни закони.

Първият е за просперитета. Според него човек може да получи толкова, колкото счита за възможно. Затова е нужно често да си представяме това, което желаем, например: добро здраве, уютен дом, любов и приятели, успешна реализация, добри доходи. Огромна е силата на човешкото въображение и това, което си представяме най-често, става реалност в живота ни.

Друг важен закон е този за силата на словото. Чрез изречените думи човек непрекъснато кове съдбата си. Тялото ни може да се поднови и преобрази чрез думите, които се изричат, и чрез добрите мисли, а болестите трябва да се изхвърлят напълно от съзнанието.

Най-трудно възприех закона за несъпротивата и оправдението. Според него докато човек се съпротивлява на дадено положение, то продължава да го беспокои; ако се опитва да избяга от него, то го следва. Трябва не да се противим на злото, а да го надвиваме с добро. И да се научим да прощаваме. В Библията се казва да прощаваме нашите и чуждите грешки и дори да благославяме враговете си, защото така им отнемаме оръжието. Ако успеем да постигнем това, стрелите, насочени към нас, се превръщат в благословия. Според Сковъл Шин човек трябва да благослови и забрави миналото, ако то продължава да го държи в плен, да живее изцяло в настоящето и да вярва в бъдещето.

Най-важният е законът на любовта. Тя има божествена същност и е най-голямата магнетична сила във вселената. Истинската любов е всеотдайна и не познава страх. Излива се върху своя обект и не търси

отплата. Нейната радост е в радостта да дарява. Сковъл Шин съветва да следваме пътя на любовта и така всичко друго се нареджа от само себе си. Ако изберем пътя на алчността и egoизма, благата пресъхват или човек се разделя с тях.

За живота на всеки има божествен замисъл и най-важното е той да се открие и осъществи. За всеки човек има място, което само той може да изпълни и никой друг; нещо, което само той трябва да свърши и никой друг — това е неговата съдба. Онова, което търсим, от своя страна, търси нас — така например телефонът е търсил своя откривател Бел. Всички хора притежават способности и таланти и са отговорни да ги открият и реализират.

Според Сковъл Шин, ако човек мисли правилно, му се дава силата да изгради своя рай на земята. Това е целта на играта на живота. Правилата в нея са прости: непоколебима вяра, несъпротива и любов.

Важно е да осъзнаеш, че животът е истински дар, който ти се дава за малко и не бива да го пропиляваш. Добре е, когато някой ти посочи неговите закони. Така по-лесно се ориентираш в многото посоки на света. Нужно е да вярваш в себе си и в посоката, която си избрали. И все пак да не спираш да си задаваш въпроси.

С годините все повече разбирам, че играта на живота е нещо много сериозно. В нея е относително кой е победител и кой — победен, защото това не е хазартна игра. Добър играч си, ако спазваш правилата, най-вече закона на любовта. Ако продължаваш напред въпреки това, което те сполети. И се чувствува жив, докато си жив.

ПЪТЯТ

Много обичам да пътувам: в красивата ни страна, по света, в спомените, навътре в себе си. Така се чувствам жива и богата. Това, което си видял, преживял и научил, е истинското богатство. Него никой не може да ти вземе. Пътуването поддържа духа млад. Днес можеш виртуално да обикаляш света по няколко пъти на ден и това е огромно постижение. Но няма нищо по-хубаво от истинското пътуване. Изпитвам сладка тръпка при срещата с нови места и хора или с нещо ново в мен самата, за което преди не съм знаела.

Бернщайн е казал, че целта е нищо, а движението към нея е всичко. Но нали целта е тази, която дава смисъл на пътя ни? Макар че понякога едно кратко „безцелно“ пътуване е чудесен начин да се заредим с нови сили за дългото пътуване към желаните цели.

Пътят може да бъде еднопосочен или двупосочен, прав или със завои, лек или труден. Обикновено е равен, изкачва се или се спуска. Добре е, когато вървим по равно и имаме време да се наслаждаваме на всичко около нас. Трудно е, когато вървим нагоре. Трябва много да искаем да стигнем върха, щом сме тръгнали към него. Прекрасно е, ако има с кого да споделим пътя нагоре, но много често по него сме сами и не ни е лесно. По равното и особено по нанадолнището е по-леко и тогава се намират повече спътници. Важно е да си изберем с кого да вървим.

Всеки има определено време, за да измине своя път към другите и към себе си. Вярвам, че той в голяма степен ни е посочен отгоре. Но от волята ни много зависи какво ще оставим по него и как ще го извървим до края. Макар че, всъщност, пътят е безкраен.

От сърце пожелавам на всички да намерим верния път, да не попадаме в задънени улици и да бъдем редовни водачи и пътници!

На добър път към другите и към себе си!

Издание:

Автор: Илка Бирова

Заглавие: Камъчета от една мозайка

Издание: първо

Издалел: „Симолини 94“

Град на издалеля: София

Година на издаване: 2017

Тип: сборник

Националност: българска

Печатница: „Симолини 94“, София

Редактор: Илияна Каракочева

Художник: Татяна Карамалакова

ISBN: 978-619-7265-35-4

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/9223>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.